

การทูตเศรษฐกิจและความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม :
กรณีศึกษาการลงทุนของญี่ปุ่นและจีนในประเทศไทย
Economic Diplomacy and Third-Party Market Cooperation:
A Case Study of Japan–China Collaboration in Thailand

พรภวิชัย หล้าพีระกุล¹
Pornpawis Lhapeerakul¹
วีรภัทร พุทธสวัสดิ์¹
Weerapat Putthasawat¹

¹ สำนักวิชาจีนวิทยา มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
¹ School of Sinology, Mae Fah Luang University

Corresponding Author:

Pornpawis Lhapeerakul
Chinese Studies Section, School of Sinology, Mae Fah Luang University
333 Moo.1 Tasud, Muang, Chiangrai, 57100, Thailand
Email: pornpawis.lha@mfu.ac.th

Received: April 13, 2025

Revised: July 23, 2025

Accepted: September 15, 2025

การทูตเศรษฐกิจและความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม : กรณีศึกษาการลงทุนของญี่ปุ่นและจีนในประเทศไทย

บทคัดย่อ

แม้จีนและญี่ปุ่นจะมีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูง แต่ข้อจำกัดด้านความสัมพันธ์ทางการเมืองและภูมิรัฐศาสตร์ยังคงเป็นอุปสรรคต่อการลงทุนโดยตรงระหว่างกัน ส่งผลให้แนวคิด “ความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม” (Third-party Market Cooperation : TMC) กลายเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างกัน โดยงานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ลักษณะการลงทุนของทั้งสองประเทศในประเทศไทยภายใต้กรอบ TMC โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาชี้ว่า จีนและญี่ปุ่นมีแนวทางการลงทุนที่ต่างกันอย่างชัดเจน โดยที่ญี่ปุ่นเน้นการลงทุนในภาคการผลิตโดยคำนึงถึงมาตรฐานและคุณภาพ ขณะที่จีนให้ความสำคัญกับโครงสร้างพื้นฐานและความรวดเร็วในการดำเนินงาน แม้ความร่วมมือในไทยจะยังไม่เข้ารูปแบบ TMC อย่างเต็มตัว แต่ถือเป็น “ความร่วมมือแฝงการแข่งขัน” ซึ่งต่างฝ่ายมีบทบาทและกลยุทธ์เฉพาะตน ประเทศไทยเป็นเป้าหมายสำคัญเนื่องจากทำเลที่ตั้งเชิงยุทธศาสตร์ โครงสร้างพื้นฐาน และนโยบายภาครัฐที่เอื้อต่อการลงทุน ข้อเสนอแนะคือการส่งเสริมบทบาทของไทยในฐานะพื้นที่ความร่วมมือ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทางเศรษฐกิจและการเชื่อมโยงระดับภูมิภาคอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ความร่วมมือระหว่างประเทศ, การลงทุน, จีนและญี่ปุ่น, ตลาดประเทศที่สาม, ประเทศไทย

Economic Diplomacy and Third-Party Market Cooperation: A Case Study of Japan–China Collaboration in Thailand

Abstract

Despite their strong economic potential, China and Japan face persistent obstacles to direct investment due to complex political relations and geopolitical tensions. As a result, the concept of Third-party Market Cooperation (TMC) has emerged as a strategic mechanism for promoting economic collaboration through joint investments in third countries. This study aims to analyze the investment patterns of China and Japan in Thailand within the TMC framework, employing a qualitative research methodology based on document analysis.

The findings reveal clear differences in investment approaches: Japan focuses on manufacturing, particularly in the automotive and electronics sectors, emphasizing standards and quality, while China prioritizes infrastructure projects such as high-speed rail and ports, leveraging cost advantages and implementation speed. Although current investment in Thailand does not yet fully reflect formal TMC cooperation, it can be characterized as “competitive cooperation,” with China driving investment under the Belt and Road Initiative (BRI), and Japan emphasizing trilateral investment based on high standards. Thailand’s strategic location, supportive infrastructure, and investment-friendly policies make it an attractive destination. The study suggests that enhanced TMC engagement could generate long-term benefits for Thailand, including improved economic competitiveness, job creation, reduced logistics costs, and stronger regional connectivity in Southeast Asia.

Keywords: international cooperation, investment, China-Japan, the third market, Thailand

1. บทนำ

ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและญี่ปุ่นในเชิงประวัติศาสตร์มีลักษณะผันผวนและเต็มไปด้วยความขัดแย้ง โดยเฉพาะกรณี “เหตุการณ์สังหารหมู่ที่นานกิง”¹ ในปี ค.ศ. 1937 ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองประเทศเสื่อมถอยลงอย่างรุนแรง (Ezra, 2019) บาดแผลทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวส่งผลต่อทัศนคติของประชาชนทั้งสองประเทศ และยังสะท้อนออกมาในเชิงนโยบายระหว่างรัฐ ซึ่งนำไปสู่การหลีกเลี่ยงการพึ่งพาซึ่งกันและกันในหลายมิติ ทั้งด้านการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 ญี่ปุ่นจึงหันมาให้ความสำคัญกับการขยายการลงทุนไปยังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาอย่างไทย อินโดนีเซีย และเวียดนาม การลงทุนของญี่ปุ่นในไทยมีบทบาทสำคัญในการผลักดันการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะผ่านโครงการเขตพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard Development Program: ESB)² ซึ่งต่อมา ในปี ค.ศ. 2015 ได้พัฒนาขึ้นเป็นโครงการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) (Zhao, 2018; Wei & Tang, 2024)

ในทางกลับกัน จีนในยุคหลังการเปิดประเทศภายใต้นโยบาย “Belt and Road Initiative (BRI)” ได้ใช้กลยุทธ์การลงทุนเชิงรุกในประเทศกำลังพัฒนา โดยเน้นการระดมทุน เทคโนโลยี และการสร้างโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ อาทิ ระบบรถไฟความเร็วสูง ท่าเรือ นิคมอุตสาหกรรม และโครงสร้างด้านพลังงาน ซึ่งสามารถให้ต้นทุนต่ำและดำเนินการได้รวดเร็ว ส่งผลให้จีนขยายบทบาททางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้อย่างกว้างขวาง รวมถึงประเทศไทย ลาว และกัมพูชา (กรมการขนส่งทางราง, 2566; Zhao, 2018) และยังได้นำมาซึ่งปัญหาหนี้เสีย (Debt Trap Diplomacy) ที่เกิดจากการลงทุนของจีน กรณีประเทศลาว ในความร่วมมือรถไฟความเร็วสูงจีน-ลาว (Himmer & Rod, 2022) การเปลี่ยนแปลงเชิงยุทธศาสตร์ครั้งสำคัญเกิดขึ้นในปี ค.ศ. 2018 เมื่อผู้นำญี่ปุ่นขณะนั้นคือ นายชินโซ อาเบะ ได้เดินทางเยือนจีนอย่างเป็นทางการ ได้นำไปสู่การลงทุนในบันทึกความเข้าใจด้วย “ความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม (Third-party Market Cooperation: TMC)” ระหว่างจีนและญี่ปุ่น (Jin, 2021) ถือเป็นจุดเปลี่ยนของความสัมพันธ์ที่เปลี่ยนจากการแข่งขันโดยตรง สู่การพยายามสร้างกลไกความร่วมมือใหม่ระหว่างสองประเทศ โดยเฉพาะในบริบทของประเทศที่สาม เช่น ประเทศไทย

¹ เหตุการณ์สังหารหมู่ที่นานกิง เกิดขึ้นหลังกองทัพญี่ปุ่นบุกยึดเมืองนานกิง (เมืองหลวงของจีนในขณะนั้น) ระหว่างสงครามจีน-ญี่ปุ่นครั้งที่ 2 ก่อนจะปลดอาวุธทหารจีนเพื่อจับเป็นเชลย และเข่นฆ่าด้วยวิธีต่าง ๆ จนมีผู้เสียชีวิตในเหตุการณ์นี้ราว 300,000 คน และมีการขนานนามว่า “การข่มขืนนานกิง” ถึงแม้ว่าเหตุการณ์นี้จะผ่านมานานแล้ว แต่ยังคงสะท้อนให้เห็นถึงความเลวร้ายของสงคราม ความป่าเถื่อนของเพื่อนมนุษย์ และความเกลียดชังที่มีต่อคนต่างเชื้อชาติได้เป็นอย่างดี

² โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคตะวันออก (Eastern Seaboard Development Program : ESB) ซึ่งเป็นการพัฒนาพื้นที่อุตสาหกรรมในเขตพื้นที่ 3 จังหวัดได้แก่ จังหวัดชลบุรี จังหวัดระยอง และจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อเป็นการกระจายกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมออกสู่ภูมิภาคเพื่อลดความแออัดและการกระจุกตัวของเขตอุตสาหกรรมในพื้นที่กรุงเทพมหานคร และจังหวัดใกล้เคียง และผลักดันให้เกิดการพัฒนาฐานเศรษฐกิจ และฐานการผลิตอุตสาหกรรมแห่งใหม่ของประเทศ ปัจจุบันคือพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก หรือ Eastern Economic Corridor: EEC

อย่างไรก็ดี แม้ทั้งจีนและญี่ปุ่นจะมีเป้าหมายร่วมในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งทางเศรษฐกิจและการเชื่อมโยงระหว่างภูมิภาค แต่ลักษณะการลงทุนของทั้งสองประเทศในประเทศไทยกลับแตกต่างกันอย่างชัดเจน โดยญี่ปุ่นยังคงเน้นการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมการผลิต เช่น ยานยนต์และอิเล็กทรอนิกส์เพื่อใช้ไทยเป็นฐานการผลิตระดับโลก ขณะที่จีนให้ความสำคัญกับการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน พลังงาน และการค้า เช่น โครงการรถไฟความเร็วสูงและท่าเรือในพื้นที่ EEC (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2561; สถาบันการขนส่ง, 2562; รัฐบาลไทย, 2567) ข้อมูลจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ (อ้างอิงใน TNN, 2567) ระบุว่า ในไตรมาสแรกของปี ค.ศ. 2024 ญี่ปุ่นยังคงเป็นนักลงทุนต่างชาติอันดับหนึ่งในประเทศไทย ด้วยมูลค่ารวม 19,006 ล้านบาท ขณะที่จีนอยู่ในอันดับที่สี่ด้วยมูลค่า 2,886 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการลงทุนเฉพาะในพื้นที่ EEC จะพบว่าจีนมีการลงทุนเกือบจะเท่ากับญี่ปุ่น โดยมีมูลค่าการลงทุน 924 ล้านบาท เทียบกับญี่ปุ่นที่ 995 ล้านบาท ภาพรวมความสัมพันธ์เชิงเศรษฐกิจของจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทยจึงสะท้อนลักษณะของ “การแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ภายใต้กรอบความร่วมมือ (Strategic competition under cooperative frameworks)” กล่าวคือ แม้ทั้งสองประเทศจะมีโอกาสในการร่วมมือกันในบางโครงการ เช่น รถไฟความเร็วสูงเชื่อมสนามบิน แต่ก็ยังคงมีการแข่งขันในเชิงผลประโยชน์ เทคโนโลยี และวิสัยทัศน์การพัฒนา นอกจากนี้ ยังมีปัจจัยท้าทายร่วมกัน เช่น กฎระเบียบภาครัฐของไทยที่ซับซ้อน ความไม่แน่นอนด้านเศรษฐกิจและการเมืองภายในประเทศ

จากบริบทดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการวิเคราะห์ลักษณะความร่วมมือและความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างจีนกับญี่ปุ่นภายใต้กรอบแนวคิด TMC โดยมุ่งศึกษาว่าเหตุใดประเทศไทยจึงกลายเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ที่ทั้งสองประเทศเลือกเข้ามาลงทุนร่วมกัน รวมถึงการประเมินผลกระทบเชิงเศรษฐกิจ โอกาสและความท้าทายที่ประเทศไทยจะได้รับจากความร่วมมือนี้ ซึ่งผลการศึกษาไม่เพียงแต่จะมีคุณค่าต่อการกำหนดนโยบายภาครัฐในการส่งเสริมการลงทุนและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น แต่ยังช่วยภาคเอกชนในการตัดสินใจทางธุรกิจ ประเมินความเสี่ยง และวางแผนกลยุทธ์อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญ 3 ประการด้วยกันคือ

2.1 วิเคราะห์ลักษณะความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการลงทุนระหว่างจีนกับญี่ปุ่นภายใต้แนวคิดความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม (Third-party Market Cooperation: TMC) โดยมุ่งเน้นกรณีศึกษาประเทศไทย

2.2 ศึกษาปัจจัยเชิงยุทธศาสตร์ที่ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศเป้าหมายในการร่วมลงทุนระหว่างจีนและญี่ปุ่น และเปรียบเทียบแนวทางการลงทุนของทั้งสองประเทศในบริบทของความร่วมมือและการแข่งขัน

2.3 ประเมินแนวโน้ม ผลกระทบ และประโยชน์ที่ประเทศไทยจะได้รับจากความร่วมมือจีน–ญี่ปุ่นในโครงการลงทุนร่วมในฐานประเทศที่สาม

3. การทบทวนวรรณกรรม

3.1 แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3.1.1 ความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม (Third-party Market Cooperation: TMC): แนวคิดพัฒนาการ และข้อถกเถียงเชิงนโยบายระหว่างประเทศ

แนวคิดเรื่อง “ความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม (Third-party Market Cooperation: TMC)” ได้รับความสนใจมากขึ้นในฐานะรูปแบบใหม่ของการร่วมมือระหว่างประเทศ เป็นแนวคิดเชิงนโยบายระหว่างประเทศที่เกิดขึ้นจากความพยายามในการส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่มีศักยภาพทางด้านเทคโนโลยีและเงินทุนในเอเชีย เช่น จีน ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ กับประเทศที่กำลังพัฒนาที่มีทรัพยากรและความต้องการการลงทุนจากต่างประเทศในการพัฒนาประเทศของตน (Zhang, 2025) TMC ได้ถูกให้ความสำคัญในปัจจุบันเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะภายใต้บริบทของยุทธศาสตร์ “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI)” ของจีน ซึ่งเน้นการระดมทรัพยากรจากหลายฝ่ายเพื่อดำเนินโครงการในประเทศที่สาม อาทิ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แอฟริกา หรือภูมิภาค CLMV ที่มีความต้องการในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเศรษฐกิจ (Zhang, 2025; Zheng, 2019)

Zhang (2025) อธิบายว่า TMC เป็นเครื่องมือทางการทูตเศรษฐกิจ (Economic Diplomacy) ที่ช่วยเชื่อมโยงประเทศผู้พัฒนา (เช่น ญี่ปุ่นหรือยุโรป) กับจีน ในการร่วมกันดำเนินโครงการในประเทศที่สาม ซึ่งเปรียบเสมือนเวทีใหม่ของ “การรวมกำลังการผลิต” เข้ากับ “เทคโนโลยีขั้นสูง” เพื่อบรรลุผลประโยชน์ร่วมกัน ขณะที่ Zheng (2019) ย้ำว่าความร่วมมือในลักษณะนี้มีใช้เพียงกลยุทธ์ด้านการค้าเท่านั้น แต่ยังเป็นแนวทางใหม่ในการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่สะท้อนพลังของ “การบริหารความเสี่ยงร่วม” และ “การระดมทุนข้ามชาติ”

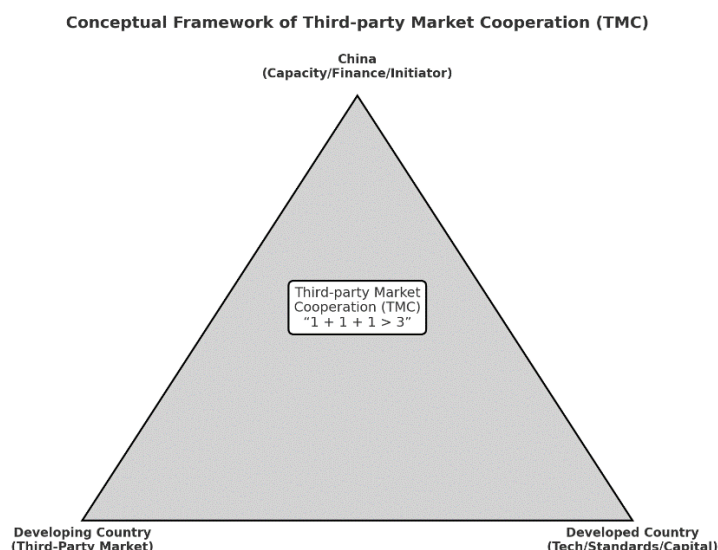
Jin (2021) ได้ทำการวิเคราะห์ TMC ผ่านกรอบของผลกระทบเชิงเสริม (Synergistic Effects) ที่เกิดจากความร่วมมือของสามฝ่าย โดยชี้ว่าโมเดลนี้ส่งผลในลักษณะ “ $1 + 1 + 1 > 3$ ” กล่าวคือ ผลลัพธ์ที่เกิดจากความร่วมมือจะสูงกว่าผลรวมของการดำเนินงานโดยลำพังของแต่ละฝ่าย โดยเฉพาะในด้านการปรับโครงสร้างการผลิตระดับภูมิภาค ความเชื่อมั่นทางการเมืองระหว่างประเทศ และการรวมกลุ่มเศรษฐกิจในเอเชียแปซิฟิก แต่เมื่อพิจารณาในระดับมหภาคและจุลภาค Xiong (2022) ได้ขยายมุมมองเพิ่มเติมว่า ความร่วมมือในตลาดประเทศที่สามช่วยส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืนในมิติพลังงาน สิ่งแวดล้อม และเทคโนโลยี รวมถึงเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของภาคธุรกิจและลดความเสี่ยงทางการเมือง โดยเฉพาะการสร้าง “ข้อได้เปรียบทางเทคโนโลยีร่วม” ระหว่างบริษัทต่างชาติและท้องถิ่น

อย่างไรก็ดี ประเด็นถกเถียงสำคัญคือ “ความแตกต่างด้านมุมมองเชิงยุทธศาสตร์” ของประเทศที่ร่วมมือ โดย Zhu (2020) วิเคราะห์กรณีจีน-ญี่ปุ่นว่า จีนถือว่า TMC เป็นส่วนหนึ่งของ BRI อย่างเป็นระบบ และคาดหวังให้พันธมิตรยอมรับกรอบยุทธศาสตร์ดังกล่าว ขณะที่ญี่ปุ่นกลับมองว่าเป็นความร่วมมือเฉพาะกิจ โดยแยกออกจากกรอบ BRI และเน้นผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนเป็นหลัก ความแตกต่างนี้อาจนำไปสู่ข้อขัดแย้งเชิงโครงสร้างในการวางแผนและดำเนินโครงการร่วม โดยการศึกษาของ Mathieu (2019) เสนอการ

วิเคราะห์เชิงวิพากษ์ต่อ TMC ว่าแม้จะมีข้อตกลงความร่วมมือจำนวนมากระหว่างจีนกับประเทศพัฒนาแล้ว แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่า 1) โอกาสที่แท้จริงของบริษัทต่างชาติในการเข้าถึงโครงการยังจำกัด 2) ข้อตกลงจำนวนมากยังขาดความชัดเจนในด้านสิทธิประโยชน์ และ 3) ความพยายามของประเทศพัฒนาแล้วในการยกระดับมาตรฐานโครงการจีนยังไม่สามารถสร้างแรงกดดันที่มีผลได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ Yan (2023) ได้จัดระเบียบเชิงโครงสร้างของ TMC ว่าเป็น “สามเหลี่ยมแห่งผลประโยชน์” ที่ประกอบด้วยจีน (ผู้ลงทุนหลัก) ประเทศพัฒนาแล้ว (ผู้มีเทคโนโลยีขั้นสูง) และประเทศที่สาม (ผู้รับการพัฒนา) โดยชี้ว่าเป้าหมายของกรอบแนวคิดนี้อยู่ที่การสร้างเชื่อมโยงระดับลึกผ่านการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน พลังงาน เทคโนโลยี และการเงิน ซึ่งจะนำไปสู่การแบ่งปันรายได้และการบริหารความเสี่ยงอย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว ในเชิงกรณีศึกษา Yao (2024) วิเคราะห์ความร่วมมือจีน–ยุโรปในแอฟริกา และเสนอว่า โมเดล TMC ประสบผลสำเร็จเมื่อภาครัฐมีบทบาทเชิงรุกในการออกแบบกลไกสนับสนุน เช่น กองทุนสนับสนุน ความคุ้มครองความเสี่ยง และการประสานกับองค์กรเอกชนในประเทศที่สาม ความสำเร็จดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับกำหนดยุทธศาสตร์ร่วม ความไว้วางใจ และกลไกติดตามที่เน้นความยั่งยืน

โดยสรุป การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความร่วมมือในตลาดประเทศที่สามชี้ให้เห็นว่า แม้โมเดลนี้มีศักยภาพในการยกระดับความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ แต่ยังเผชิญกับข้อจำกัดจากความแตกต่างด้านมุมมองของประเทศที่เกี่ยวข้อง รวมถึงโครงสร้างเชิงอำนาจที่ไม่สมดุล อย่างไรก็ตาม กรอบแนวคิดนี้ยังสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์กรณีศึกษาเฉพาะ เช่น ความร่วมมือจีน–ญี่ปุ่นในประเทศไทย ซึ่งทำให้ประเทศไทยมีสถานะเป็น “ประเทศที่สามเชิงยุทธศาสตร์” ที่สำคัญในสมการความสัมพันธ์ระดับภูมิภาค โดยกรอบแนวคิดนี้สามารถสรุปและอธิบายได้ดังรูปภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม

(Conceptual Framework: Third-party Market Cooperation: TMC)

ที่มา : วิเคราะห์โดยผู้วิจัย

แผนภาพที่แสดงด้านบนนี้ ได้อธิบายกรอบแนวคิดเชิงโครงสร้างสามเหลี่ยมที่สะท้อนความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม (Third-party Market Cooperation: TMC) ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก 3 ฝ่าย ดังนี้ 1) จุดยอดสามเหลี่ยมคือ จีน ทำหน้าที่เป็นผู้ริเริ่ม (Initiator) มีบทบาทสำคัญด้านทุน กำลังการผลิต และการผลักดันนโยบายโดยใช้กลไก BRI เป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินความร่วมมือระหว่างประเทศ 2) มุมซ้ายคือ ประเทศกำลังพัฒนา (Developing Country or Third-Party Market) ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายของการลงทุน มีทรัพยากร กำลังคน หรือความต้องการการพัฒนา มีบทบาทเป็น “พื้นที่ปฏิบัติการร่วม” (Platform for Implementation) 3) มุมขวาคือ ประเทศที่พัฒนาแล้ว (Developed Country or Partner Country) ซึ่งจะเป็นกลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว เช่น ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สหภาพยุโรป ออสเตรเลีย ฯลฯ ให้การสนับสนุนด้านเทคโนโลยี มาตรฐาน ระบบการเงิน และการจัดการ มีความสามารถในการยกระดับคุณภาพและความยั่งยืนของโครงการร่วม และ 4) ตรงกลางคือ กลไกหลัก (Core Mechanism) ซึ่งเป็นในรูปแบบของ “1 + 1 + 1 > 3” กล่าวคือ ความร่วมมือเชิงสามฝ่ายนี้ก่อให้เกิด “ผลกระทบเชิงเสริม” (Synergistic Effects) ไม่เพียงแต่แบ่งปันความเสี่ยงและผลตอบแทน แต่ยังส่งเสริมการบูรณาการเชิงโครงสร้างระหว่างประเทศ สร้างความร่วมมือข้ามพรมแดนที่เน้นการพัฒนาที่ยั่งยืน

กรอบแนวคิดนี้เป็นกรอบวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ เพื่อที่จะใช้ประเมินบทบาทของแต่ละฝ่ายและความสัมพันธ์ในเชิงปฏิบัติ สามารถใช้วิเคราะห์กรณีศึกษาเฉพาะ เช่น โครงการในไทย แอฟริกา CLMV ฯลฯ ได้ ทั้งนี้ยังสามารถรองรับข้อถกเถียงเกี่ยวกับการลงทุนของจีนในประเทศต่าง ๆ ผ่านนโยบาย BRI เช่น ความแตกต่างด้านมุมมองของประเทศพัฒนาแล้วต่อ BRI หรือข้อจำกัดด้านการมีส่วนร่วมของบริษัทต่างชาติภายใต้แนวคิดความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม

3.1.2 สภาพการณ์การลงทุนของจีนและญี่ปุ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และไทย

พัฒนาการของความร่วมมือและการแข่งขันระหว่างจีน-ญี่ปุ่นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น เริ่มตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 20 โดยความสัมพันธ์ระหว่างจีนและญี่ปุ่นในเชิงเศรษฐกิจนั้นมีพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในบริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งทั้งสองประเทศต่างใช้ยุทธศาสตร์การลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเพื่อเสริมสร้างอิทธิพลของตนในภูมิภาคนี้ Zhao (2018) ชี้ว่า จีนมุ่งเป้าไปที่เป้าหมายเชิงภูมิรัฐศาสตร์ และเศรษฐกิจผ่านโครงการ Belt and Road Initiative (BRI) และธนาคาร AIIB (Asian Infrastructure Investment Bank) ในขณะที่ญี่ปุ่นเน้นมาตรฐานคุณภาพสูงและการถ่ายทอดเทคโนโลยีผ่าน Partnership for Quality Infrastructure (PQI) และธนาคาร ADB (Asian Development Bank) ซึ่งส่งผลให้เกิดการแข่งขันอย่างเข้มข้นในโครงการโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โครงการรถไฟความเร็วสูงจากการ์ตา-บันดุง และ ไทย-ลาว และการศึกษาของ Tarumi (2022) มองว่าแม้ญี่ปุ่นและจีนจะมีประวัติความขัดแย้ง แต่ความสัมพันธ์ด้านวัฒนธรรมและเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศยังคงแน่นแฟ้น ผ่านการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยว และความช่วยเหลือในช่วงภัยพิบัติและโรคระบาด เช่น การแลกเปลี่ยนเวชภัณฑ์และการส่งมอบหน้ากากอนามัยที่กลายเป็นสัญลักษณ์เชิงวัฒนธรรมระหว่างประเทศในช่วง COVID-19

ในขณะเดียวกัน Lin (2023) และ Wang (2024) ได้วิเคราะห์การแข่งขันทางเศรษฐกิจระหว่างจีนและญี่ปุ่นในด้านการลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะในอุตสาหกรรมรถไฟความเร็วสูง และชี้ให้เห็นถึงการแพร่กระจายของแนวทางการใช้เศรษฐกิจเป็นเครื่องมือทางการเมือง (Economic Statecraft) ระหว่างสองประเทศ ซึ่งมีผลกระทบต่อโครงสร้างการค้าและความร่วมมือด้านการพัฒนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (ซินดนัย อีระพันธุ์พิจธัญญ์, 2561) โดยได้แยกออกเป็น 3 ประเด็นสำคัญคือ 1) เป็นการแพร่กระจายของแนวทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือทางการเมือง โดยที่จีนได้ใช้โครงการ BRI เป็นเครื่องมือหลักในการส่งออกมาตรฐานการพัฒนาและโครงสร้างพื้นฐานไปยังต่างประเทศ ซึ่งกระตุ้นให้ญี่ปุ่นตอบโต้ด้วยการเปิดตัวโครงการ Partnership for Quality Infrastructure (PQI) เพื่อรักษาความเป็นผู้นำในด้านนี้ 2) เป็นการรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองของญี่ปุ่น ภายใต้การนำของนายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะ ญี่ปุ่นได้เพิ่มบทบาทของรัฐในการส่งออกโครงการโครงสร้างพื้นฐาน โดยมีการรวมศูนย์อำนาจภายในสำนักงานนายกรัฐมนตรีและปรับปรุงการประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการแข่งขันกับจีน และ 3) ส่งผลกระทบต่อประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยที่การแข่งขันที่เพิ่มขึ้นระหว่างจีนและญี่ปุ่นอาจเปิดโอกาสให้ประเทศในภูมิภาคมีทางเลือกมากขึ้นในการเลือกผู้ให้บริการโครงสร้างพื้นฐานและบริการต่าง ๆ แต่อย่างไรก็ตาม หากการแข่งขันนี้ยังคงดำเนินต่อไปในระยะยาว ประเทศเหล่านี้จะต้องเผชิญกับการพึ่งพาเทคโนโลยีและการเงินจากมหาอำนาจทั้งสอง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของตน

อย่างไรก็ดี บทความของ Wang (2022) และ Wei & Tang (2024) ระบุว่า ความแตกต่างเชิงเป้าหมายระหว่างจีนที่เน้นภูมิเศรษฐศาสตร์ (Geo-economic) กับญี่ปุ่นที่เน้นลัทธิพาณิชย์นิยม (Mercantilism) ทำให้การแข่งขันไม่รุนแรงถึงขั้นเผชิญหน้าโดยตรง และยังเปิดโอกาสให้ทั้งสองประเทศมีแนวโน้มที่จะร่วมมือกันในบางกรณี โดยเฉพาะในประเทศที่สามอย่างไทย ซึ่งมีโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมและตั้งอยู่ในจุดยุทธศาสตร์ของภูมิภาค โดยเครื่องมือสำคัญที่สะท้อนยุทธศาสตร์ของจีนในระดับสถาบัน คือการก่อตั้งธนาคาร AIIB ซึ่ง José Miguel Alonso-Trabanco (2019) และบทความ “The Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB): Financial Vector of China’s Geopolitical Interests?” ได้ชี้ว่า AIIB ไม่ได้มีเพียงเป้าหมายเพื่อสนับสนุนการเงินโครงการโครงสร้างพื้นฐานเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือในการเพิ่มอิทธิพลของจีนในระดับภูมิภาคและลดบทบาทของสถาบันตะวันตก เช่น ธนาคารโลกหรือ ADB ความร่วมมือเชิงสถาบันระหว่าง AIIB กับ ADB จึงถูกมองว่าเป็น “พื้นที่ปลอดภัย” สำหรับจีนและญี่ปุ่นในการสร้างสมดุลทางภูมิรัฐศาสตร์ โดยไม่จำเป็นต้องเผชิญหน้าทางการเมืองโดยตรง

สำหรับประเทศไทยนั้น ญี่ปุ่นถือได้ว่าเป็นนักลงทุนรายสำคัญในประเทศไทยมาอย่างยาวนาน โดยเน้นหนักในภาคการผลิตและอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง Xiao (2018) และ Harwit (2013) ต่างชี้ว่าการลงทุนของญี่ปุ่นมีความโดดเด่นในการถ่ายทอดเทคโนโลยี ส่งเสริมการจ้างงาน และสอดคล้องกับบริบทการพัฒนาของไทย โดย Ichikawa et al. (1991) วิเคราะห์ว่าญี่ปุ่นเป็นผู้เล่นหลักที่มีบทบาทในการยกระดับเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะในพื้นที่เขตเมืองและภาคอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานที่มีทักษะ แต่อย่างไรก็ดี ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ การกระจุกตัวของการลงทุนในเขตเมืองอาจไม่ได้ช่วยลดความเหลื่อมล้ำในชนบทได้ และยังขาดการ

ประเมินผลกระทบระยะยาวด้านโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคม ซึ่ง Ichikawa เสนอให้มีการวิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างแนวทางการพัฒนาแบบประเทศอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Industrializing Country: NIC) กับประเทศเกษตรอุตสาหกรรมใหม่ (Newly Agro-Industrializing Country: NAIC) เพื่อหาทิศทางที่เหมาะสมกับบริบทของไทย

ในทางกลับกัน การลงทุนของจีนในประเทศไทยมีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องหลังจากนโยบาย “สี่การปฏิรูปสมัยใหม่” ของเติ้ง เสี่ยวผิง ซึ่งมุ่งผลักดันให้นักลงทุนจีนออกไปลงทุนในต่างประเทศ โดยการศึกษาของ Suvakunta (2015) ชี้ว่า แรงจูงใจของจีนคือการเข้าถึงตลาดและทรัพยากร ขณะที่ประเทศไทยมีจุดแข็งด้านภูมิศาสตร์และโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการกระจายสินค้าไปยังอาเซียน เช่นเดียวกับ He (2020) ที่ได้เน้นถึงความจำเป็นที่จีนต้องเพิ่มประสิทธิภาพในด้านการเมือง เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และวัฒนธรรม เพื่อแข่งขันกับญี่ปุ่นอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในตลาดที่มีศักยภาพสูงอย่างไทย และตั้งแต่ปี ค.ศ. 2018 เป็นต้นมา ประเทศไทยในฐานะประเทศที่สามภายใต้ TMC (ประเทศตลาดของจีนและญี่ปุ่น) ถึงแม้ความร่วมมือระหว่างจีนและญี่ปุ่นจะถูกวิเคราะห์ในบริบทของอาเซียนโดยรวม แต่ยังมีข้อจำกัดในงานวิจัยเกี่ยวกับ “บทบาทเฉพาะของประเทศไทย” ในฐานะประเทศเป้าหมายที่ทั้งจีนและญี่ปุ่นร่วมลงทุน โดยเฉพาะในกรอบแนวคิด TMC ซึ่ง Takeuchi (2014) ระบุว่า งานวิจัยส่วนใหญ่ยังไม่วิเคราะห์เชิงลึกถึงปัจจัยที่ทำให้ไทยกลายเป็นพื้นที่นำร่องของความร่วมมือรูปแบบใหม่นี้ ทั้งในด้านนโยบายภาครัฐ ระบบกฎหมาย สิ่งจูงใจทางเศรษฐกิจ และทรัพยากรเชิงพื้นที่และแน่นอนว่าการวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยเฉพาะของไทยที่เอื้อต่อการเป็น “ประเทศที่สาม” ในความร่วมมือ TMC นั้นยังมีความจำเป็นอย่างมาก เพื่อที่จะสามารถเห็นถึงสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในประเทศไทยที่เป็นประเทศที่รับการลงทุน จำเป็นที่จะต้องมีการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองในระยะยาวจากโครงการร่วมทุนของจีนและญี่ปุ่นในไทย รวมไปถึงการเปรียบเทียบผลกระทบของแนวทางการลงทุนแบบญี่ปุ่นกับจีน โดยเฉพาะในพื้นที่ที่อยู่นอกเมืองหรือพื้นที่ยุทธศาสตร์ เช่น EEC และสุดท้ายบทบาทของประเทศไทยในการเป็นผู้กำหนดทิศทางการพัฒนา ไม่ใช่เพียงแค่ผู้รับการลงทุนแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น

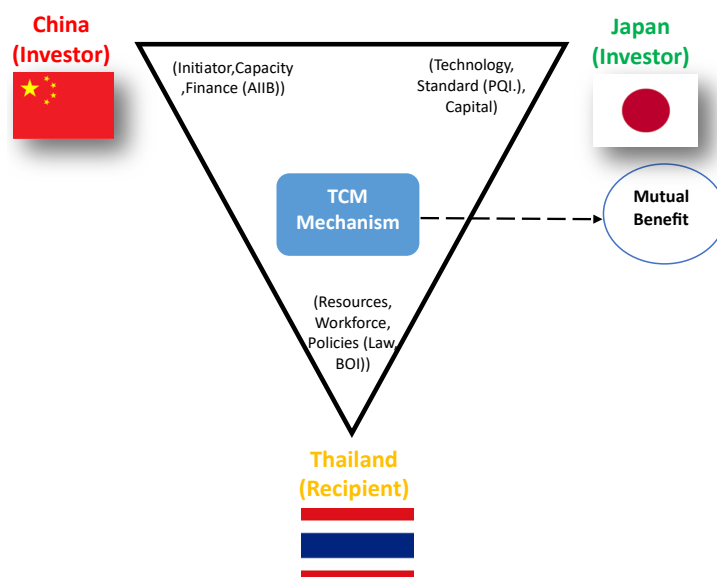
4. ระเบียบวิธีวิจัยและการดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงลึกจากเอกสารและข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง อาทิ บทความวิชาการ หนังสือ รายงาน งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทวิเคราะห์เชิงนโยบายทั้งฉบับภาษาไทย ภาษาจีน และภาษาอังกฤษ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะและแนวทางการลงทุนของจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทย ภายใต้แนวคิดความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม (Third-party Market Cooperation: TMC) วิเคราะห์ปัจจัยเชิงยุทธศาสตร์ของประเทศไทยที่ส่งผลให้ไทยกลายเป็นประเทศเป้าหมายของการลงทุนภายใต้ความร่วมมือ TMC ของญี่ปุ่นและจีน ทำการประเมินผลประโยชน์ร่วมกันของทั้งสามฝ่าย (จีน ญี่ปุ่น ไทย) และแนวโน้มของความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ในอนาคตในบริบทของประเทศไทย

โดยขอบเขตของการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 3 ส่วนด้วยกันคือ 1) ด้านเนื้อหาของการวิจัย เน้นการศึกษาความร่วมมือด้านการลงทุนระหว่างจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทย ภายใต้กรอบความคิด TMC โดยพิจารณาแนวโน้ม รูปแบบ กลไก และผลกระทบของความร่วมมือดังกล่าว 2) ด้านพื้นที่ มุ่งศึกษากรณีของประเทศไทย โดยเฉพาะในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) และเขตอุตสาหกรรมไทย-จีน จังหวัดระยอง 3) ด้านเวลา จะใช้ข้อมูลในการวิเคราะห์ครอบคลุมช่วงเวลาตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015 ถึงปัจจุบัน (2025) โดยแหล่งข้อมูลและวิธีการเก็บข้อมูลของการวิจัยนี้ใช้ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) จากแหล่งต่าง ๆ ได้แก่ บทความวิจัยทางวิชาการจากวารสารนานาชาติ รวมถึงรายงานและบทวิเคราะห์จากองค์กรระหว่างประเทศ เช่น ADB, AIIB, JICA เอกสารเชิงนโยบายจากหน่วยงานรัฐไทย เช่น BOI สกพอ. กรมการขนส่งทางราง วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต และดุษฎีบัณฑิต รวมถึงบทความวิชาการจากต่างประเทศในฉบับภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น จะใช้ข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นจะถูกนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) เพื่อระบุหัวข้อหลัก รูปแบบความร่วมมือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และผลกระทบที่เกิดขึ้น โดยใช้กรอบแนวคิด “TMC” เป็นเครื่องมือในการจัดหมวดหมู่และตีความข้อมูล มุ่งวิเคราะห์ 3 มิติหลัก ได้แก่ ความร่วมมือเชิงกลยุทธ์ระหว่างจีนและญี่ปุ่น (Strategic Synergy) บทบาทของประเทศไทยในฐานะ “ประเทศที่สาม” (Host Country Role) และผลกระทบและผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutual Gains & Risks) ซึ่งการอภิปรายผลและการสังเคราะห์ข้อค้นพบนี้นจะถูกอภิปรายโดยเปรียบเทียบกับแนวคิดเดิมในวรรณกรรม และพิจารณาบริบททางเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคงของภูมิภาค จะมีการระบุช่องว่างขององค์ความรู้เดิม (Research Gap) จากนั้นทำการสรุปผลการศึกษาและเสนอแนวทางการดำเนินนโยบายสำหรับภาครัฐไทย และเอกชนในการใช้ประโยชน์จากความร่วมมือ TMC ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2 ความร่วมมือของจีนกับญี่ปุ่นในตลาดประเทศที่สาม (ประเทศไทย)

ที่มา : ประมวลโดยผู้วิจัยจากแนวคิด TCM ภาพที่ 1

จากกรอบแนวคิดในภาพที่ 2 นี้ ถูกปรับประยุกต์มาจากกรอบแนวคิด TMC สามเหลี่ยมจากภาพที่ 1 ได้นำเสนอในรูปแบบโครงสร้างสามเหลี่ยมกลับหัว (Inverted Triangle Model) โดยอธิบายได้ดังต่อไปนี้คือ ด้านบนซ้าย คือ จีน (China) ผู้ลงทุนที่มีศักยภาพด้านทุน (capital) แรงจูงใจเชิงภูมิรัฐศาสตร์ และโครงการระดับรัฐ เช่น BRI และ AIIB ด้านบนขวา คือ ญี่ปุ่น (Japan) ผู้ลงทุนที่มีความได้เปรียบด้านเทคโนโลยี มาตรฐาน และแนวทาง PPP ผ่านโครงการ PQI และการสนับสนุนจาก JICA, JBIC, ADB ส่วนด้านล่างฐานคือ ไทย (Thailand) ประเทศที่สาม (Third Party) ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้รับทุนและได้รับผลประโยชน์ จากโครงการความร่วมมือ และวงกลมตรงกลางคือ “กลไกความร่วมมือ” (TMC Mechanism) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการบรรจบกันของผลประโยชน์และทรัพยากรจากจีนและญี่ปุ่นโดยที่ไทยเป็นพื้นที่บูรณาการ ซึ่งกลไกความร่วมมือนี้จะเกิดขึ้นได้ผ่านข้อตกลงระดับรัฐ-รัฐ และรัฐ-เอกชน เช่น โครงการร่วมพัฒนาใน EEC การร่วมทุนระหว่างบริษัทจีน-ญี่ปุ่นในนิคมอุตสาหกรรมไทย-จีน โดยที่แผนภาพนี้สามารถใช้เป็นกรอบวิเคราะห์หลัก (Theoretical Lens) ของงานวิจัย โดยให้มุมมองการพึ่งพาอาศัยกันเชิงยุทธศาสตร์ในบริบทสามฝ่าย สามารถใช้แผนภาพนี้เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์ที่ 2 และ 3 ของงานวิจัย ได้แก่การวิเคราะห์ปัจจัยที่ไทยกลายเป็นเป้าหมาย และการประเมินผลประโยชน์ร่วมของสามประเทศ

5. ผลการศึกษา

5.1 ลักษณะความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการลงทุนระหว่างจีนกับญี่ปุ่นในประเทศไทยภายใต้แนวคิดความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม (Third-party Market Cooperation: TMC)

5.1.1 จากปัญหาทางประวัติศาสตร์สู่ความร่วมมือในประเทศที่สาม

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 จนถึงต้นศตวรรษที่ 21 ความสัมพันธ์ระหว่างจีนและญี่ปุ่นอยู่ในภาวะซับซ้อน โดยมีลักษณะเป็น “ความร้อนทางการเมืองแต่มีความเย็นทางเศรษฐกิจ” หรือในบางช่วงกลับกัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการชะลอตัวของความร่วมมือด้านการค้าและการลงทุน (Takeuchi, 2014) ภายหลังสงครามเย็น ทั้งสองประเทศยังมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่แตกต่างกัน กล่าวคือ จีนมุ่งสร้างอิทธิพลทางการเมือง ขณะที่ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในอาเซียน (สุทิน สายสงวน, 2551; Cao, 2024) แต่อย่างไรก็ตาม ทั้งจีนและญี่ปุ่นต่างมีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่แน่นแฟ้นกับอาเซียนมาอย่างยาวนาน โดยญี่ปุ่นเป็นผู้ลงทุนหลักตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1970 ผ่านนโยบาย “การทูตเศรษฐกิจ” ขณะที่จีนเริ่มขยายบทบาทในอาเซียนอย่างรวดเร็วตั้งแต่ทศวรรษ 1980 เป็นต้นมา จนกลายเป็นคู่ค้ารายใหญ่ที่สุดของภูมิภาคในเวลาต่อมา โดยมีประเทศไทยเป็นประเทศยุทธศาสตร์สำคัญในฐานะศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และผู้นำทางการเมืองในอาเซียน

เพื่อแก้ไขความขัดแย้งเชิงตรรกะระหว่างกัน แนวคิด “ความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม (Third-party Market Cooperation: TMC)” ระหว่างจีนและญี่ปุ่นได้ถูกพัฒนาขึ้นจากความพยายามของทั้งสองประเทศในการขยายบทบาททางเศรษฐกิจสู่เวทีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา แนวคิดนี้ได้สร้างรากฐานความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การค้า และการแข่งขันด้านอิทธิพลในภูมิภาคเอเชีย

ตะวันออก โดยในระยะเริ่มแรก ความร่วมมือเน้นการพัฒนาโครงการโครงสร้างพื้นฐานในประเทศที่สาม ซึ่งต่างฝ่ายต่างมีผลประโยชน์ร่วมกันในการเสริมสร้างสถานะและความมั่นคงทางเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค การริเริ่มความร่วมมือดังกล่าวมีจุดเริ่มต้นเชิงนโยบายที่สำคัญในปี ค.ศ. 2018 จากการเจรจาระหว่างนายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะ ของญี่ปุ่น และประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ของจีน โดยทั้งสองฝ่ายเห็นพ้องที่จะลดระดับความตึงเครียดในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และหันมาใช้ความร่วมมือเชิงสร้างสรรค์ในการดำเนินโครงการร่วมในประเทศที่สาม เช่น เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แอฟริกา และบางพื้นที่ของยุโรป เช่น โปแลนด์ และอิตาลี (Zhang, 2024)

ภายใต้กรอบแนวคิด TMC นี้ จีนและญี่ปุ่นได้มุ่งเน้นการบูรณาการจุดแข็งของแต่ละประเทศในการลงทุนระหว่างประเทศ โดยจีนมีบทบาทหลักในการสนับสนุนด้านเงินทุน การบริหารจัดการโครงการ และแรงงานที่มีต้นทุนต่ำ ขณะที่ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการนำเสนอเทคโนโลยีขั้นสูง มาตรฐานสากล และระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทั้งสองฝ่ายมีจุดมุ่งหมายร่วมในการขยายอิทธิพลทางเศรษฐกิจและส่งเสริมภาพลักษณ์ของตนในฐานะผู้นำระดับภูมิภาค ในกรณีของประเทศไทย ซึ่งทำหน้าที่เป็น “ประเทศที่สาม” (Wei & Tang, 2024; Zhao, 2018) ภายใต้กรอบแนวคิดนี้ ประเทศไทยได้รับประโยชน์จากทั้งเงินทุนและเทคโนโลยี โดยโครงการต่าง ๆ เช่น รถไฟความเร็วสูง ท่าเรือน้ำลึก และนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ EEC เป็นตัวอย่างของการร่วมมือที่เกิดขึ้นจริง (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2561) ไทยในฐานะประเทศเจ้าภาพยังมีบทบาทในการสนับสนุนด้านนโยบาย กฎหมาย และโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการลงทุน ตลอดจนการจัดสรรทรัพยากรบุคคลและที่ดินที่เหมาะสมให้กับนักลงทุนจากทั้งสองประเทศ ความร่วมมือระหว่างจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทยภายใต้กรอบ TMC จึงสะท้อนให้เห็นถึงการเสริมสร้างศักยภาพร่วมกันในมิติของการพัฒนาเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และความมั่นคงระดับภูมิภาค อีกทั้งยังแสดงให้เห็นถึงรูปแบบของการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันในเชิงยุทธศาสตร์ เป็นตัวอย่างสำคัญของ “ความร่วมมือเชิงกลยุทธ์” ระหว่างมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในตลาดประเทศที่สาม ซึ่งมีศักยภาพในการส่งผลเชิงบวกต่อประเทศเจ้าภาพในระยะยาว (รัฐบาลไทย, 2567)

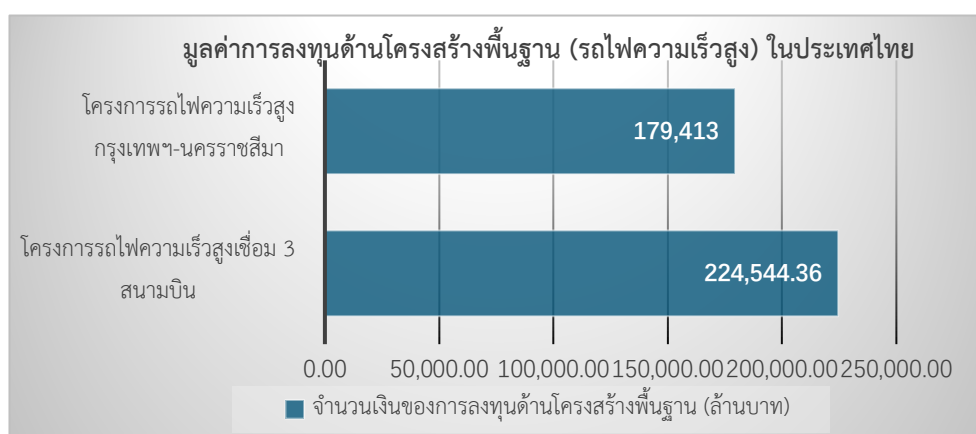
5.1.2 ลักษณะเฉพาะในการลงทุนของจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทย

การลงทุนของจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทยมีลักษณะเน้นไปที่โครงสร้างพื้นฐาน เทคโนโลยี และอุตสาหกรรมที่สำคัญ มีทั้งความเหมือนและแตกต่างกัน โดยเฉพาะในเขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจระยะยาวของไทย สามารถจำแนก 2 ด้านสำคัญได้ดังต่อไปนี้

1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งสองประเทศได้ร่วมมือกันพัฒนาโครงการรถไฟความเร็วสูงของไทย ซึ่งเป็นการสร้างระบบขนส่งที่ทันสมัยและมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงเศรษฐกิจภายในประเทศและภูมิภาค ได้แก่ (1) โครงการรถไฟความเร็วสูงเชื่อม 3 สนามบินผ่านกรุงเทพฯ ไปยังภาคตะวันออก (ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง) ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและการผลิตของประเทศไทย โครงการนี้มีบริษัทในประเทศญี่ปุ่น เช่น ฮิตาชิ (Hitachi) เข้าร่วมพัฒนาระบบและเทคโนโลยี มีมูลค่าการลงทุนประมาณ 224,544.36 ล้านบาท

(2) โครงการรถไฟความเร็วสูงเชื่อมกรุงเทพฯ กับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจุบันอยู่ในช่วงของการดำเนินการก่อสร้างระยะแรก (กรุงเทพฯ-นครราชสีมา) มีระยะทางประมาณ 253 กิโลเมตร โดยโครงการดังกล่าวจะใช้เทคโนโลยีและวิศวกรรมจากประเทศจีน มีมูลค่าการลงทุนจากจีนประมาณ 179,413 ล้านบาท และจะมีการเชื่อมต่อไปยังจังหวัดหนองคาย เพื่อเชื่อมต่อกับรถไฟของลาวและจีนในอนาคต (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2561; เพชรนิภา โดมินิค แลม, 2562) และ

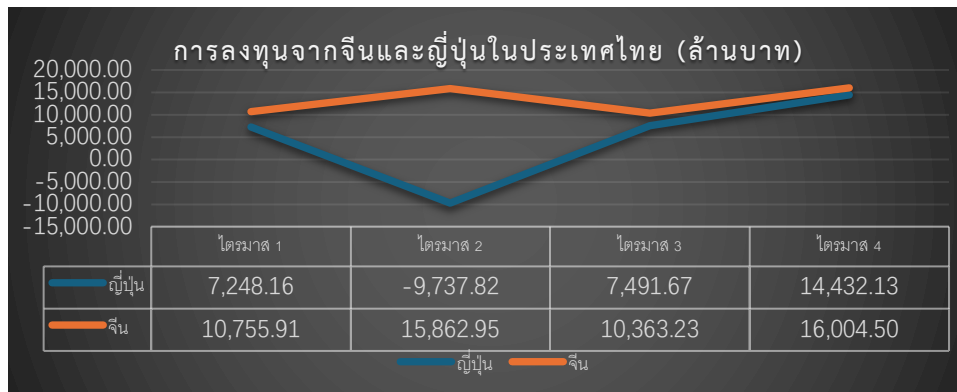
(3) โครงการรถไฟความเร็วสูงกรุงเทพฯ กับภาคเหนือ โดยปัจจุบันระยะแรก (กรุงเทพฯ-พิษณุโลก) ระยะทางประมาณ 380 กิโลเมตร ได้รับอนุมัติจากรายงานการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่อยู่ระหว่างการหารูปแบบการลงทุน (หงษ์ฟ้า ทรัพย์บุญเรือง และ จินตวัฒน์ ศิริรัตน์, 2563) ซึ่งการลงทุนเหล่านี้สะท้อนถึงการแข่งขันเชิงอำนาจระหว่างจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทยและการที่ญี่ปุ่นพยายามจะรักษาอำนาจและผลประโยชน์ในพื้นที่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วย (จินตวัฒน์ ศิริรัตน์, 2560)

ภาพที่ 3 แผนภูมิแสดงมูลค่าการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน (โครงการรถไฟความเร็วสูง) ในประเทศไทย
ที่มา : มติชนออนไลน์ (2566)

2) ด้านอุตสาหกรรม ในปี พ.ศ. 2566 ประเทศไทยได้รับการยื่นขอรับการส่งเสริมการลงทุนจากนักลงทุนต่างชาติรวมทั้งสิ้น 1,394 โครงการ คิดเป็นมูลค่ารวม 663,239 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อนหน้าอย่างมีนัยสำคัญ (กองความร่วมมือการลงทุนต่างประเทศ, 2566) จากข้อมูลดังกล่าว ญี่ปุ่นยังคงเป็นหนึ่งในนักลงทุนหลักของประเทศไทย โดยมุ่งเน้นการลงทุนในอุตสาหกรรมยานยนต์ อิเล็กทรอนิกส์ และการผลิตขั้นสูง ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายการส่งเสริมอุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศไทย และภาพรวมของการลงทุนโดยตรงจากญี่ปุ่นในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2566 มีมูลค่ารวมประมาณ 19,434.14 ล้านบาท ขณะที่จีนให้ความสำคัญกับการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น 5G การผลิตอัจฉริยะ และพลังงานสะอาด ซึ่งการลงทุนโดยตรงของจีนในประเทศไทยมีมูลค่ารวมประมาณ 52,986.59 ล้านบาท จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นว่าทั้งญี่ปุ่นและจีนให้ความสำคัญกับโครงการพลังงานสะอาด เช่น พลังงานแสงอาทิตย์และพลังงานลมเพื่อ

ส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายของประเทศไทยในการส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาดและลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก นอกจากนี้ ทั้งสองประเทศยังให้ความสำคัญกับโครงการพลังงานหมุนเวียนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืน การลงทุนของจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทยจึงช่วยเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัย ขยายศักยภาพทางเศรษฐกิจ และสร้างโอกาสการพัฒนาในระยะยาวให้กับประเทศไทย (สำนักยุทธศาสตร์องค์กร, 2566) สามารถแสดงการลงทุนจากจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทยเป็น 4 ไตรมาสได้ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 4 แผนภูมิแสดงการลงทุนรายไตรมาสจากจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทย³

ที่มา : กองความร่วมมือการลงทุนต่างประเทศ (2566)

ถ้าหากพิจารณาจากการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานและอุตสาหกรรมสามารถวิเคราะห์ที่ได้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ประเด็นเปรียบเทียบนโยบายด้านการลงทุนของญี่ปุ่นและจีนในประเทศไทยในปัจจุบัน

ประเด็นเปรียบเทียบ	จีน	ญี่ปุ่น
มิติหลักของการลงทุน	โครงสร้างพื้นฐาน (เช่น รถไฟความเร็วสูง, ยานยนต์ไฟฟ้า EV, พลังงาน, เทคโนโลยี 5G, Smart City)	อุตสาหกรรมการผลิตขั้นสูง (ยานยนต์ไฟฟ้า EV, เครื่องจักรกล, อิเล็กทรอนิกส์ขั้นสูง)
รูปแบบการลงทุน	ส่วนใหญ่เป็นความร่วมมือรัฐต่อรัฐ (G2G) หรือบริษัทรัฐวิสาหกิจของจีน เช่น CRRC, CCCC, Huawei	เอกชนญี่ปุ่นลงทุนโดยตรงผ่านบริษัทแม่ เช่น Toyota, Hitachi, Mitsubishi และผ่าน JETRO
เครื่องมือที่ใช้	เชื่อมโยงกับ Belt and Road Initiative (BRI), ข้อตกลงทวิภาคี, ธนาคารเพื่อการลงทุนของจีน	ผ่าน Partnership for Quality Infrastructure (PQI), JICA, และความร่วมมือสามฝ่าย (Third-party market cooperation)

³ หมายเหตุ : ตัวเลขที่ติดลบ คือ ในช่วงเวลานั้น ๆ มีการเพิ่มการลงทุนต่ำกว่าการลดการลงทุน ในขณะที่ ตัวเลขบวก คือ มีการเพิ่มการลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ สูงกว่าการลดลงทุน

ประเด็นเปรียบเทียบ	จีน	ญี่ปุ่น
ลักษณะเชิงกลยุทธ์	เน้น “การวางรากฐานระยะยาว” ด้านโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจดิจิทัล และการเชื่อมโยงภูมิภาค	มุ่ง “ยกระดับห่วงโซ่อุปทานการผลิต” และผนวกไทยเข้ากับ supply chain ญี่ปุ่นในภูมิภาค
พื้นที่เป้าหมาย	EEC, ภาคอีสาน (รถไฟความเร็วสูงกรุงเทพ–หนองคาย), Smart Logistics	EEC, เขตนิคมอุตสาหกรรมยานยนต์, โรงงานผลิตชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์
ท่าทีและแนวโน้ม	การลงทุนเชิงรุกและใช้รัฐหนุนธุรกิจ หรือ รัฐวิสาหกิจ เช่น China Railway No.10	ระมัดระวังแต่ต่อเนื่อง มีมาตรฐานสูงในการลงทุน

ที่มา : วิเคราะห์โดยผู้วิจัยจากประเด็นข้อที่ 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน และ 2) ด้านอุตสาหกรรม

จากตารางที่ 1 ทั้งจีนและญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับประเทศไทยในฐานะศูนย์กลางอาเซียน มีการลงทุนในพื้นที่ยุทธศาสตร์เดียวกัน ได้แก่ EEC และโครงสร้างพื้นฐานเชื่อมโยงระหว่างประเทศ ทั้งสองประเทศใช้ความร่วมมือเพื่อเสริมอิทธิพลและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในภูมิภาค โดยที่จีนลงทุนผ่าน “รัฐ” เป็นตัวขับเคลื่อนหลัก เน้นโครงการใหญ่ ใช้เงินทุนสูง เช่น รถไฟความเร็วสูง ศูนย์กลางข้อมูล เป็นต้น มุ่งเน้นโครงสร้างพื้นฐานและดิจิทัล ส่วนญี่ปุ่นใช้ “เอกชน” เป็นกลไกหลัก ลงทุนในอุตสาหกรรมจริง พัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมต่อยอด เน้นอุตสาหกรรมการผลิตและโลจิสติกส์อัจฉริยะ

5.1.3 ผลประโยชน์ที่ทั้งสามประเทศได้รับจากลงทุนภายใต้กรอบความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม

จากข้อมูลการร่วมมือลงทุนในประเทศไทยของจีนและญี่ปุ่นในข้อที่ 5.1.2 ทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐานและอุตสาหกรรมนั้นแสดงให้เห็นว่าจีนและญี่ปุ่นต่างได้รับประโยชน์หลายประการจากการลงทุนในประเทศไทย รวมถึงประเทศไทยเองก็ได้รับผลประโยชน์ร่วมด้วยเช่นกัน ซึ่งเป็นไปตามกรอบแนวคิด TCM Core Mechanism ในภาพที่ 1 คือ $1 + 1 + 1 > 3$ โดยที่ทั้ง 3 ฝ่ายได้ประโยชน์ร่วมกัน (Mutual Benefit) สามารถวิเคราะห์และอธิบายในด้านต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) ด้านเศรษฐกิจ ความร่วมมือในการลงทุนระหว่างจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทยเป็นตัวอย่างที่สำคัญของการเชื่อมโยงเศรษฐกิจในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ การลงทุนในโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการโครงสร้างพื้นฐานและการพัฒนาอุตสาหกรรมสามารถสร้างผลกระทบเชิงบวกต่อเศรษฐกิจไทยได้อย่างมีนัยสำคัญ เห็นได้จากการลงทุนของจีนในโครงการ BRI ที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและเร่งความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับประเทศต่าง ๆ (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ เมืองชิงต่าว, 2567) โดยเฉพาะประเทศไทยที่เป็นจุดยุทธศาสตร์สำคัญในการขยายตลาดเศรษฐกิจในภูมิภาค (กรมประชาสัมพันธ์, 2566) ขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่มีคุณภาพสูง (ตรรกวิทย์ มิ่งขวัญ, 2563) ในปัจจุบันจึงได้มีแผนการลงทุนในโครงการระบบขนส่งในประเทศไทย ซึ่งตอนนี้อยู่ในวางแผนลงทุนรถไฟความเร็วสูงสายภาคเหนือของประเทศไทยเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเดินทาง กล่าวคือ การร่วมมือนี้ไม่เพียงแต่จะเป็นแรงผลักดันสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย ลดความเหลื่อมล้ำ และยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชนในประเทศไทยที่เป็นประเทศผู้รับทุนแล้ว ความร่วมมือนี้ยังช่วยเสริมสร้าง

ความเชื่อมโยงกับโครงการ BRI โดยการลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในประเทศไทยเป็นส่วนช่วยให้จีนสามารถขยายตลาดเศรษฐกิจของตนเพื่อเข้าถึงตลาดใหม่ ๆ และมีการเติบโตทางการตลาดสูง (ผู้จัดการออนไลน์, 2567) และเชื่อมโยงเศรษฐกิจระหว่างภูมิภาค ขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นเองก็ยังได้รับประโยชน์จากการลงทุนในประเทศไทยผ่านการเป็นผู้นำในด้านเทคโนโลยีและอุตสาหกรรมที่ทันสมัย โดยใช้วิธีการถ่ายทอดเทคโนโลยีองค์ความรู้เฉพาะด้านโดยตรงจากผู้เข้ามาลงทุนให้แก่คนไทย (ประชาชาติธุรกิจ, 2566) ซึ่งสามารถช่วยให้ญี่ปุ่นกระจายความเสี่ยงทางเศรษฐกิจและยังสามารถรักษาความได้เปรียบในตลาดที่กำลังจะเติบโตในอนาคตอีกด้วย โดยที่ไทยยังได้ใช้ประโยชน์จากการลงทุนของญี่ปุ่นเป็นข้อต่อรองกับการลงทุนของจีน โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานการลงทุนของญี่ปุ่นที่มีมายาวนานในไทยเป็นที่ตั้ง

2) ด้านการเมือง การลงทุนระหว่างจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทยผ่านกรอบแนวคิดความร่วมมือดังกล่าว มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ทางความสัมพันธ์ระหว่างประเทศในภูมิภาคเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ที่เมื่อพิจารณาถึงการสร้างสมดุลระหว่างสองมหาอำนาจ การที่จีนและญี่ปุ่นเข้ามาลงทุนในไทยช่วยให้ไทยสามารถรักษาบทบาทในการเป็นประเทศผู้เป็นกลางในการเจรจาทางการเมืองระหว่างประเทศ อีกทั้งการร่วมมือกันในการลงทุนภายใต้กรอบแนวคิดความร่วมมือนี้ ยังเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่แข็งแกร่ง โดยเฉพาะในบริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยสามารถใช้สถานะทางภูมิศาสตร์ของตนเป็นสะพานเชื่อมระหว่างจีนและญี่ปุ่น เนื่องจากไทยและญี่ปุ่นมีความสัมพันธ์และผูกพันกันในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับราชวงศ์ ภาครัฐกิจ ไปจนถึงประชาชน (กรมประชาสัมพันธ์, 2566) นอกจากนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและจีนนั้นยังมีความใกล้ชิดกันอยู่เรื่อยมา เห็นได้จากที่ทั้งสองประเทศยังได้ประกาศการสร้างประชาคมที่มีอนาคตร่วมกันเพื่อนำไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน และได้ชี้ทางให้กับความสัมพันธ์จีน-ไทยให้เป็นในรูปแบบ “จีนไทยใช้อื่นไกลพี่น้องกัน” มีความหมายแห่งยุคสมัยใหม่ ผลักดันความเชื่อถือทางการเมืองระหว่างสองประเทศให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป (ชูย์ อี้เหมิง, 2567) ดังนั้น การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างประเทศนี้สามารถนำไปสู่การร่วมมือในด้านอื่น ๆ (ธนัชฐา สุกกล้า, 2566) เช่น การพัฒนาเศรษฐกิจและการต่อสู้กับปัญหาสิ่งแวดล้อม และช่วยเพิ่มความมั่นคงทางการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อีกด้วย

3) ด้านสังคม ความร่วมมือทางเศรษฐกิจของจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทยยังส่งผลประโยชน์ต่อสังคม โดยเฉพาะด้านการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมผ่านโครงการการศึกษาที่ได้รับการสนับสนุนจากทั้งสองประเทศจะสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในระดับประชาชน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่มีความเข้มแข็ง นอกจากนี้ การร่วมมือทางการศึกษาระหว่างจีน ญี่ปุ่น และประเทศไทยยังมีศักยภาพในการยกระดับคุณภาพการศึกษาในไทยผ่านการจัดตั้งโครงการแลกเปลี่ยนการศึกษาและทุนการศึกษาในด้านต่าง ๆ จะช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะ และเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างประชาชน การเรียนรู้จากแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดจากทั้งสองประเทศจะช่วยเสริมสร้างระบบการศึกษาของไทยให้มีความแข็งแกร่งและตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2567)

กล่าวสรุปได้ว่า จีนได้รับผลประโยชน์จากการขยายเครือข่ายโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งสนับสนุนโครงการ BRI ที่จะช่วยเพิ่มการเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างจีนและประเทศในภูมิภาค อีกทั้งยังช่วยเพิ่มโอกาสในการขยายตลาดสำหรับบริษัทจีน การส่งสินค้าจีนและเทคโนโลยี ในขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นก็ยังได้รับประโยชน์จากการเพิ่มโอกาสในการขยายการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีในภาคอุตสาหกรรมในประเทศไทย เช่น ยานยนต์และอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นการรักษาตำแหน่งทางเศรษฐกิจที่แข็งแกร่งในภูมิภาค อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับทั้งไทยและจีน และสำหรับสิ่งที่ไทยได้รับการร่วมมือลงทุนของจีนญี่ปุ่นในครั้งนี้ คือผลประโยชน์ในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สามารถเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของไทยในเวทีระดับโลก ส่งเสริมการขนส่ง การค้า และการท่องเที่ยวในประเทศ อีกทั้งยังช่วยสร้างโอกาสในการจ้างงานและการพัฒนาทางเศรษฐกิจระยะยาวอีกด้วย นอกจากนี้ ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมระหว่างจีน ญี่ปุ่น และไทย ภายใต้แนวคิด TCM แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของไทยในการเป็น “สะพานเชื่อมความร่วมมือ” ระหว่างสองประเทศมหาอำนาจในเอเชียและเป็นกรณีตัวอย่างของความร่วมมือแบบ “Win-Win Cooperation” ที่แต่ละฝ่ายได้ประโยชน์ร่วมกันอย่างแท้จริง ทั้งในด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ และการวางตำแหน่งในระบบภูมิภาคใหม่

5.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบการลงทุนร่วมกันในตลาดประเทศที่สามอื่นของจีนและญี่ปุ่นภายใต้กรอบแนวคิดความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม

5.2.1 ประเทศเวียดนาม

อีกหนึ่งตัวอย่างของความร่วมมือระหว่างจีนและญี่ปุ่นในประเทศเวียดนาม คือ *โครงการท่าเรือไฮฟอง (Haiphong Port Expansion Project)* โครงการนี้มุ่งเน้นการขยายท่าเรือไฮฟองให้สามารถรองรับเรือบรรทุกสินค้าขนาดใหญ่ได้ โดยมีเป้าหมายในการเพิ่มศักยภาพในการขนส่งสินค้าในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเชื่อมต่อกับเส้นทางโลจิสติกส์ระหว่างประเทศ (Lan & Thu, 2021) โดยจีนได้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการขนส่งผ่านบริษัทวิศวกรรมและการก่อสร้าง เช่น China Harbour Engineering Company (CHEC) ในขณะที่ญี่ปุ่นนั้นได้สนับสนุนทางการเงินและการนำเทคโนโลยีขั้นสูงเข้ามาใช้ในโครงการผ่านธนาคารเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan Bank for International Cooperation: JBIC) ผลกระทบจากโครงการนี้มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของเวียดนาม โดยการขยายท่าเรือแห่งนี้ช่วยเพิ่มความสามารถในการขนส่งและการค้าระหว่างประเทศ ทำให้เวียดนามกลายเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ที่สำคัญในภูมิภาค การเชื่อมโยงท่าเรือไฮฟองเข้ากับเครือข่ายขนส่งสินค้าระหว่างประเทศยังช่วยลดต้นทุนในการขนส่งและเพิ่มความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ สำหรับจีนแล้ว การลงทุนในโครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ BRI ซึ่งช่วยให้จีนเข้าถึงตลาดใหม่ในภูมิภาค ในขณะที่ญี่ปุ่นสามารถขยายตลาดสำหรับเทคโนโลยีและนวัตกรรมได้ (สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ นครโฮจิมินห์, 2560)

เมื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบการลงทุนร่วมในตลาดประเทศที่สามารถระหว่างเวียดนามและไทย จะเห็นถึงลักษณะของความร่วมมือที่แตกต่างกันคือ เวียดนามเน้นความร่วมมือระหว่างจีนและญี่ปุ่นใน โครงการขยายท่าเรือไฮฟอง เป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการบูรณาการจุดแข็งของทั้งสองประเทศ โดยที่จีนนั้น เชี่ยวชาญด้านการก่อสร้างและมีเงินทุนผ่านบริษัทรัฐ เช่น CHEC สำหรับญี่ปุ่นนั้นเน้นสนับสนุนทางการเงิน และเทคโนโลยีขั้นสูงผ่าน JBIC ซึ่งเป็นความร่วมมือในเชิงโครงสร้างพื้นฐานที่มีเป้าหมายทางยุทธศาสตร์ ร่วมกัน แต่ในขณะที่ไทยนั้น ความร่วมมือของจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทยยังอยู่ในรูปแบบที่ “แข่งขันแฝง ความร่วมมือ” เช่น ในกรอบ EEC โดยจีนมุ่งเน้นลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ เช่น รถไฟความเร็วสูง แต่ญี่ปุ่นลงทุนในภาคอุตสาหกรรมยานยนต์ขั้นสูงและระบบอัตโนมัติ ถึงแม้จะมีโครงการร่วมในระดับ หน่วยงานและเอกชน แต่ยังไม่มีการร่วมที่เป็นรูปธรรมในระดับโครงสร้างพื้นฐานเหมือนเวียดนาม

ในการวิเคราะห์เปรียบเทียบด้านความเหมือนและต่างนั้น ทั้งสองประเทศทั้งไทยและเวียดนาม เป็นเป้าหมายร่วมของจีนและญี่ปุ่นในยุทธศาสตร์ภูมิรัฐศาสตร์และเศรษฐกิจ โดยจีนใช้กลไกผ่าน BRI ส่วนญี่ปุ่นใช้ Partnership for Quality Infrastructure (PQI) เป็นเครื่องมือหลักในการขยายอิทธิพล ทั้งสอง ชาติมีบทบาทเสริมกันมากกว่าทับซ้อนคือ จีนมุ่งเน้นการก่อสร้างร่วมกับการให้เงินทุนสนับสนุนและการเป็น เจ้าของ แต่ญี่ปุ่นมุ่งเน้นในเรื่องของเทคโนโลยี การถ่ายทอดองค์ความรู้และความยั่งยืนทั้งในภาคของการลงทุน และความร่วมมือ ในส่วนของเวียดนามมีความเป็นรูปธรรมชัดเจน มีโครงการร่วมระดับโครงสร้างพื้นฐาน แต่ไทยนั้นยังไม่มีโครงการร่วมเด่นระดับมหภาค เมื่อวิเคราะห์ในบริบทการเมืองภายในนั้น เวียดนามเปิดกว้าง แต่ค่อนข้างควบคุมได้ แต่ไทยมีความไม่แน่นอนทางการเมืองที่อาจจะกระทบต่อการเจรจาระยะยาว ประการ สำคัญคือ การสนับสนุนของภาครัฐนั้น รัฐบาลคอมมิวนิสต์เวียดนามมีการสนับสนุนความร่วมมือที่ชัดเจน แต่การขับเคลื่อนนโยบายของไทยในบางช่วงขาดเอกภาพเพราะมีการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลและความไม่สงบ ทางการเมืองบ่อยครั้ง

5.2.2 ประเทศแคเมอรูน

โครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษดูลา (Douala Special Economic Zone) ในประเทศ แคเมอรูน เป็นตัวอย่างของความร่วมมือระหว่างจีนและญี่ปุ่นที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและ เสริมสร้างเศรษฐกิจในภูมิภาคแอฟริกา โครงการนี้มุ่งเน้นการสร้างโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เช่น ถนน ทางรถไฟ ท่าเรือ และโรงงานอุตสาหกรรม โดยจีนมีบทบาทสำคัญในการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานผ่านบริษัทวิศวกรรม ขนาดใหญ่ China Harbour Engineering Company (CHEC) ในขณะที่ญี่ปุ่นให้การสนับสนุนทางการเงิน และเทคโนโลยีผ่านธนาคารเพื่อความร่วมมือระหว่างประเทศของญี่ปุ่น (JBIC) รวมถึงการฝึกอบรมบุคลากร ท้องถิ่นเพื่อยกระดับทักษะในด้านเทคโนโลยีและการจัดการ (Shen et al., 2025) โครงการดังกล่าวนี้มี ผลกระทบเชิงบวกที่สำคัญต่อเศรษฐกิจของแคเมอรูน โดยช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการขนส่งและการค้าใน ภูมิภาค สร้างงานใหม่ อีกทั้งยังกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ที่ทันสมัยยังช่วยลดการพึ่งพาพลังงานฟอสซิลและเสริมสร้างความยั่งยืนด้านพลังงานอีกด้วย หากมองในมุมมอง ของจีนแล้ว จีนได้พยายามเข้ามามีบทบาทในแอฟริกาผ่าน Forum on China-Africa Cooperation (FOCAC)

ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 จีนได้มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สนับสนุนทุนการศึกษา ฝึกอบรมบุคลากร และเสริมสร้างความร่วมมือเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน และต่อมาได้มีส่วนผลักดันยุทธศาสตร์ BRI ของจีน (Zabella, n.d.) ซึ่งจะเป็นตัวช่วยให้จีนสามารถเข้าถึงทรัพยากรทางธรรมชาติและตลาดใหม่ในแอฟริกาได้ ส่วนญี่ปุ่นนั้นใช้ Tokyo International Conference on African Development (TICAD) ที่มีมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1993 เป็นกลไกหลักในการส่งเสริมความร่วมมือเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ โครงสร้างพื้นฐาน และความมั่นคงในแอฟริกาเพื่อแข่งขันกับจีนที่มีบทบาทค่อนข้างมากในแอฟริกาในปัจจุบัน โดยการร่วมมือในรูปแบบของ TCM ระหว่างจีนและญี่ปุ่นในโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษคูอาลาจะทำให้ญี่ปุ่นนั้นเคลื่อนจากความเป็น “ผู้สังเกตการณ์” มาสู่บทบาทของ “ผู้เล่น” ในเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ทวีปแอฟริกา ซึ่งถือเป็นภูมิภาคสำคัญเชิงยุทธศาสตร์ในศตวรรษที่ 21 (Lutfi, 2025) กล่าวได้ว่าทั้งญี่ปุ่นและจีนได้รับประโยชน์จากการขยายตลาดเทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับภูมิภาคนี้

เมื่อทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบการลงทุนในแอฟริกาของจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทยจะเห็นได้ว่า ความร่วมมือระหว่างจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทยที่สามสะท้อนให้เห็นถึงแนวโน้มใหม่ของภูมิรัฐศาสตร์และเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยกรณีของโครงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษคูอาลา (DSEZ) ในแอฟริกาถือเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของความร่วมมือในรูปแบบ TCM ที่จีนรับบทบาทหลักในการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ขณะที่ญี่ปุ่นสนับสนุนด้านเงินทุน เทคโนโลยี และการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ความร่วมมือดังกล่าวส่งผลเชิงบวกต่อเศรษฐกิจแอฟริกาทั้งในด้านการสร้างงาน การเพิ่มศักยภาพการค้า และการส่งเสริมความยั่งยืนด้านพลังงาน เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศไทย จะพบว่ายังไม่มีโครงการร่วมระหว่างจีนกับญี่ปุ่นที่ชัดเจนในระดับมหภาค แม้จะมีการลงทุนของทั้งสองประเทศในพื้นที่ EEC แต่ยังคงอยู่ในลักษณะของการดำเนินการคู่ขนานมากกว่าความร่วมมือจริง ลักษณะนี้สะท้อนถึงข้อจำกัดด้านกลไกรัฐและการประสานนโยบายในระดับสามฝ่าย ไทยจึงควรส่งเสริมการจัดตั้งเวทีกลางเพื่อเชื่อมโยงยุทธศาสตร์ของทั้งสองประเทศ และผลักดันโครงการนำร่องร่วมกันเพื่อให้ไทยสามารถเปลี่ยนบทบาทจาก “สนามแข่งขัน” สู่ “เวทีความร่วมมือ” ที่แท้จริงในระดับภูมิภาค ทั้งนี้ การประยุกต์ใช้รูปแบบ TCM ในบริบทไทยจะเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยดึงดูดการลงทุนคุณภาพสูง และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในระยะยาว

5.3 ปัจจัยที่ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นประเทศเป้าหมายในการร่วมลงทุนระหว่างจีนและญี่ปุ่น

ก่อนปี ค.ศ. 2018 มีหลากหลายปัจจัยที่ทำให้จีนและญี่ปุ่นเลือกที่จะไม่ร่วมมือลงทุนระหว่างกัน ไม่ว่าจะเป็นการที่ทั้งสองประเทศมีข้อพิพาททางทะเลบริเวณเกาะเซนกากุหรือเกาะเตียวหยูที่ยังคงเป็นปัญหาสำคัญทางภูมิรัฐศาสตร์และการเมืองระหว่างสองประเทศที่อาจส่งผลกระทบต่อผลประโยชน์โดยตรงระหว่างกันของจีนและญี่ปุ่นมากเท่าที่ควร แต่ในสภาพการณ์ปัจจุบัน ต้นทุนการผลิตในประเทศจีนเพิ่มสูงขึ้นทำให้ทั้งจีนและญี่ปุ่นมีความสนใจในการขยายธุรกิจในประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคต่าง ๆ รวมถึงไทยที่มีความพร้อมด้านระบบสาธารณูปโภคต่าง ๆ มีการพัฒนาแรงงานฝีมือรองรับ รวมถึงการจัดการแก้ปัญหาโควิด-19 ที่ดีมาก จึงสร้างความเชื่อมั่นแก่นักธุรกิจจีนและญี่ปุ่นที่ต้องการลงทุน และนำครอบครัวเข้ามาพักอาศัยที่ไทยมากขึ้น

(Krungsri Business Empowerment, 2020) ดังนั้น การลงทุนร่วมกันระหว่างจีนและญี่ปุ่นในตลาดประเทศที่สาม เช่น ประเทศไทยจึงเป็นแนวทางที่น่าสนใจและเป็นทางออกที่เหมาะสมในการลดแรงกดดันและการแข่งขัน โดยที่ยังคงสามารถสร้างผลประโยชน์ร่วมกันได้ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย , 2556) เมื่อพิจารณาในภาพรวมแล้วนั้น ประเทศไทยที่มีปัจจัยสำคัญหลายประการที่ส่งเสริมให้ทั้งจีนและญี่ปุ่นเลือกมาลงทุนและลงทุนระหว่างกันภายในไทย ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นด้านต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์และโครงสร้างพื้นฐาน ประเทศไทยตั้งอยู่ศูนย์กลางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีสถานะเป็นดินแดนริมขอบ (Rimland)⁴ ของภูมิภาคยูเรเชียและจุดเชื่อมโยงสู่ดินแดนกลางดวงใจ (Heartland) ของประเทศภาคพื้นสมุทรในภูมิภาค ซึ่งไทยมีข้อได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้งเชิงยุทธศาสตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งเป็นศูนย์กลางความเชื่อมโยงระหว่างภาคพื้นทวีปและภาคพื้นมหาสมุทร ทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านในแถบ CLMV (กัมพูชา ลาว เมียนมา และเวียดนาม) และประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคอาเซียนได้ง่าย จึงส่งผลให้ไทยกลายเป็นจุดศูนย์กลางโลจิสติกส์ของภูมิภาค อีกทั้งยังสามารถเข้าถึงตลาดผู้บริโภคขนาดใหญ่ในประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างสะดวก นอกจากนี้ ยังมีเส้นทางการค้าและท่าเรือที่สำคัญ เช่น ท่าเรือแหลมฉบัง ที่สามารถช่วยให้การขนส่งสินค้าทางทะเลเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ (ณัฐชนนท์ ลิ้มบุญสืบสาย และ ธนิษฐา สุกกล้า, 2564) ประการสำคัญ ประเทศไทยมีโครงสร้างพื้นฐานที่แข็งแกร่งและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เช่น สนามบินนานาชาติที่เชื่อมโยงการคมนาคมทั่วโลก การพัฒนาท่าเรือ และโครงการรถไฟความเร็วสูง ที่ช่วยสนับสนุนการลงทุนจากต่างประเทศและส่งเสริมการขยายตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาคและนอกภูมิภาค

2) ปัจจัยด้านนโยบาย ประเทศไทยได้มีสิทธิประโยชน์เมื่อได้รับการส่งเสริมการลงทุนจาก BOI ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้ (1) สิทธิประโยชน์ด้านภาษี ได้แก่ การยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลสูงสุด 13 ปี (ขึ้นกับประเภทกิจการและเงื่อนไข) ลดหย่อนภาษีเงินได้ 50% อีก 5 ปี (เฉพาะเขตส่งเสริมการลงทุน) ยกเว้นอากรขาเข้าเครื่องจักร ยกเว้นอากรขาเข้าวัตถุดิบผลิตเพื่อการส่งออก ยกเว้นอากรขาเข้าสำหรับของที่นำเข้ามาเพื่อใช้ในการวิจัยและพัฒนา (2) สิทธิประโยชน์ในด้านที่ไม่เกี่ยวกับภาษี ได้แก่ อนุญาตให้ต่างชาติถือหุ้น 100% (ยกเว้นกิจการตามบัญชีหนึ่งท้ายพระราชบัญญัติประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวหรือที่มีกฎหมายอื่นกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ) อนุญาตให้ถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน อนุญาตให้ช่างฝีมือและผู้นำงานเข้ามาทำงานได้ นอกจากนี้ ยังมีนโยบายอื่น ๆ ที่เอื้อต่อการลงทุนจากต่างประเทศ เช่น การมีต้นทุนด้านทรัพยากรค่าแรงงานที่ต่ำ นโยบายการพัฒนาศักยภาพแรงงานและทรัพยากรมนุษย์ (ผู้จัดการออนไลน์, 2567) ยังคงเป็นอีกปัจจัยที่ดึงดูดความสนใจการลงทุนจากต่างประเทศ เนื่องจากค่าแรงขั้นต่ำของประเทศไทยยังคงสามารถแข่งขันได้เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาค ทำให้จีนและญี่ปุ่นยังมองเห็นศักยภาพในความสามารถของแรงงานไทยซึ่งมีทักษะที่สอดคล้องกับความต้องการในอุตสาหกรรมต่าง ๆ เช่น การผลิตและเทคโนโลยี เป็นต้น

⁴ ดินแดนริมขอบ หรือ รีมแลนด์ (Rimland) คือดินแดนครึ่งวงกลมริมใน ได้แก่ ทวีปยุโรป ตะวันออกกลาง คาบสมุทรอาระเบีย เอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียตะวันออก ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญทางด้านยุทธศาสตร์การเมืองและเศรษฐกิจตามแนวคิดของ Spykman

3) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศที่มีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่มั่นคงและต่อเนื่อง โดยมี GDP ที่ขยายตัวจากการส่งออกและการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐาน อีกทั้งยังมีภาคการท่องเที่ยวและเกษตรกรรมที่แข็งแกร่งที่ช่วยสนับสนุนเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ค่าเงินบาทของประเทศไทยยังคงมีความมั่นคงและการเงินของประเทศก็ได้รับการบริหารจัดการที่ดี เนื่องจากประเทศไทยใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว ไม่มีการกำหนดค่าเงินไว้ที่ค่าใดค่าหนึ่ง แต่มีการดูแลให้ค่าเงินอยู่ในกรอบที่เหมาะสมสอดคล้องกับพื้นฐานของเศรษฐกิจไทย โดยมีธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.) ติดตามพัฒนาการของค่าเงินบาทอย่างใกล้ชิด มีชุดมาตรการเพื่อดูแลให้เงินทุนระยะสั้นไม่กระทบอัตราแลกเปลี่ยนผันผวนจนเกินไป และมีอัตราเงินเฟ้อทั่วไปอยู่ที่ร้อยละ 1.0 ต่อปี ซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำทำให้นักลงทุนมั่นใจในศักยภาพของประเทศไทยด้านความมั่นคงของค่าเงินและการลงทุนเมื่อเทียบกับผลตอบแทนที่จะได้รับการลงทุน

4) ปัจจัยด้านการตลาดและการค้า ด้วยประชากรกว่า 70 ล้านคน ประเทศไทยถือว่าเป็นหนึ่งในประเทศที่มีตลาดขนาดใหญ่ในภูมิภาค และยังเป็นประตูสู่ตลาดอาเซียนที่มีประชากรรวมกว่า 600 ล้านคน ซึ่งประเทศไทยมีจุดเด่นในด้านระบบการคมนาคมขนส่งทุกเส้นทาง คุณภาพการผลิตสินค้าอาหาร ไม่ว่าจะเป็นผลิตเพื่อขายให้กับคนในประเทศหรือส่งออกต่างประเทศ เช่น อาหาร กระดาษ ยานยนต์ และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ล้วนแต่เป็นสินค้าที่ผู้บริโภคทั่วโลกให้การยอมรับ โดยจีนและญี่ปุ่นถือเป็นคู่ค้าสำคัญ อีกทั้งประเทศไทยยังเป็นสมาชิกเขตการค้าเสรี (FTA) หลายฉบับ เช่น ความตกลงหุ้นส่วนเศรษฐกิจไทย-ญี่ปุ่น (Japan Economic Partnership Agreement: JTEPA) ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อความร่วมมือในทางเศรษฐกิจระหว่างไทยและญี่ปุ่น ที่จะขยายการค้าระหว่างกัน โดยการปรับลดภาษีให้ต่ำลงและเป็นศูนย์ เพื่อเกิดการค้าอย่างเสรี รวมถึงการอำนวยความสะดวกทางการค้าและความร่วมมือสาขาต่าง ๆ ซึ่งการลดภาษีศุลกากรของไทยให้กับสินค้านำเข้าจากญี่ปุ่น จะช่วยสร้างบรรยากาศการลงทุนในไทยและดึงดูดการลงทุนจากญี่ปุ่นเข้ามาในไทยเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังมีความตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน (ASEAN-China Free Trade Area: ACFTA) ที่ไทยเข้าร่วม ซึ่งครอบคลุมประเด็นการค้าสินค้า การค้าบริการและการลงทุน และความร่วมมือทางเศรษฐกิจต่าง ๆ และด้วยเหตุนี้ จากการที่ไทยเข้าร่วมเป็นสมาชิกเขตการค้าเสรี (Free Trade Agreement: FTA) ทำให้นักลงทุนทั้งญี่ปุ่นและจีนสามารถเข้าถึงตลาดใหม่ในอาเซียนได้โดยไม่ต้องเสียภาษี

5) ปัจจัยด้านการเมืองและวัฒนธรรม แม้ว่าประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองอยู่บ่อยครั้ง แต่โดยภาพรวมแล้วยังถือว่าประเทศไทยยังคงมีความสามารถในการรักษาความเสถียรภาพที่ส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศได้ดี รัฐบาลไทยได้ออกนโยบายเพื่อดึงดูดนักลงทุน เช่น โครงการพัฒนาเขตระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งเปิดโอกาสให้จีนและญี่ปุ่นสามารถลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานและอุตสาหกรรมสำคัญได้อย่างสะดวก นอกจากนี้ ไทยยังมีความสัมพันธ์อันดีกับทั้งจีนและญี่ปุ่นในหลายมิติ เช่น โครงการข้อริเริ่ม “หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง” (BRI) ของจีน ซึ่งเน้นการเชื่อมโยงเศรษฐกิจและโครงสร้างพื้นฐานระหว่างประเทศ ขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นมองไทยเป็นฐานการผลิตและการส่งออกที่สำคัญในภูมิภาค โดยมีการสนับสนุนจากองค์กรญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่อง เช่น องค์กรส่งเสริมการค้าต่างประเทศของญี่ปุ่น (Japan External Trade Organization: JETRO) ในมิติของวัฒนธรรม ไทยมีความได้เปรียบที่ช่วยเสริมสร้างความเชื่อมโยงกับ

จีนและญี่ปุ่นอย่างลึกซึ้ง ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับจีนมีรากฐานมายาวนานโดยเฉพาะการที่มีประชากรเชื้อสายจีนจำนวนมากในประเทศไทยทำให้เกิดความคุ้นเคยและความไว้วางใจต่อกัน ขณะเดียวกันวัฒนธรรมญี่ปุ่น เช่น อาหาร แฟชั่น และสื่อบันเทิงได้รับความนิยมในไทยซึ่งช่วยสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์เชิงบวก อีกทั้งคนไทยยังมีลักษณะนิสัยที่เปิดกว้างยืดหยุ่นและเป็นมิตรกับชาวต่างชาติส่งผลให้นักลงทุนรู้สึกสบายใจในการทำธุรกิจในไทย นอกจากนี้ความคล้ายคลึงกันในวิถีชีวิตและประเพณี เช่น การเคารพผู้อาวุโสและการให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ในครอบครัวก็ช่วยสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างคนไทย ชาวจีน และชาวญี่ปุ่น อีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญคือ ทักษะทางด้านภาษา โดยแรงงานไทยจำนวนมากไม่น้อยมีความสามารถในการใช้ภาษาจีนและภาษาญี่ปุ่นในระดับที่ดี ซึ่งเกิดจากความร่วมมือทางการศึกษาระหว่างประเทศ

ถึงแม้ว่าจีนและญี่ปุ่นยังคงมีปัญหาระหว่างกันอันส่งผลให้เกิดการไม่เลือกลงทุนโดยตรงระหว่างกัน และอาจส่งผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศ แต่เนื่องด้วยการลงทุนในประเทศไทยของจีนและญี่ปุ่นภายใต้กรอบแนวคิดความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม เช่น โครงการรถไฟความเร็วสูง โครงการพลังงานสะอาด โครงการพัฒนานิคมอุตสาหกรรม โครงการด้านการเงิน เป็นต้น จะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจีนและญี่ปุ่นในเชิงบวก ถึงแม้ว่าจะมีการแข่งขันทางเศรษฐกิจแต่การร่วมมือกันในโครงการต่าง ๆ ในประเทศไทย ทำให้ทั้งสองประเทศสามารถใช้ทรัพยากรและความเชี่ยวชาญร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและความร่วมมือที่ดีขึ้นในระยะยาว

กล่าวได้ว่า ความร่วมมือในตลาดประเทศที่สามระหว่างจีนและญี่ปุ่นโดยเฉพาะการลงทุนในโครงการรถไฟความเร็วสูงในไทยจึงเป็นโอกาสที่สำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยในหลายมิติ โดยเริ่มจากการที่ไทยจะได้รับการลงทุนขนาดใหญ่ซึ่งส่งผลให้เกิดการสร้างงานใหม่ ๆ ทำให้คนไทยมีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังช่วยพัฒนาทักษะของแรงงานและยกระดับเทคโนโลยีในประเทศผ่านการถ่ายทอดความรู้จากจีนและญี่ปุ่น รวมถึงการมีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี เช่น รถไฟความเร็วสูงที่จะช่วยลดต้นทุนทางโลจิสติกส์ ช่วยให้การเดินทางและการขนส่งสินค้ามีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งปัจจัยที่สำคัญต่อการกระตุ้นการเติบโตของภาคธุรกิจ การค้า และการลงทุนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งโครงการดังกล่าวยังช่วยส่งเสริมให้ไทยกลายเป็นศูนย์กลางโลจิสติกส์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งเป็นประโยชน์ระยะยาวต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจในภูมิภาคและนอกภูมิภาคต่อไป

อย่างไรก็ตาม แม้ประเทศไทยกลายเป็น “จุดร่วม” ที่จีนและญี่ปุ่นสามารถใช้เป็นเวทีสร้างความร่วมมือภายใต้กรอบ Third-party Market Cooperation ได้อย่างสมดุล แม้ทั้งสองประเทศยังมีการแข่งขันเชิงยุทธศาสตร์ในระดับโลก แต่ในบริบทไทย ความร่วมมือกลับเป็นทางออกที่เสริมผลประโยชน์ร่วมกันได้ดีกว่าการแข่งขันโดยตรง ทั้งนี้ ประเทศไทยอาจจะต้องเผชิญกับความท้าทายหลายด้านระหว่างการลงทุนนี้ เช่น ปัญหาด้านการเมืองที่มีความไม่แน่นอนของนโยบายภาครัฐ ซึ่งอาจส่งผลให้การดำเนินการของโครงการล่าช้าหรือเกิดความขัดแย้งในผลประโยชน์ระหว่างภาครัฐและเอกชน อีกทั้ง อาจมีความเสี่ยงจากการจัดการทรัพยากรที่ไม่เหมาะสม เช่น การใช้ที่ดินหรือผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนในพื้นที่ที่ดำเนินโครงการ การแข่งขันระหว่างจีนและญี่ปุ่นที่แย่งชิงบทบาทในโครงการที่อาจสร้างความขัดแย้งในเรื่อง

ผลประโยชน์ต่าง ๆ อีกทั้งการขาดความโปร่งใสในการดำเนินโครงการ เช่น การจัดการงบประมาณหรือการเลือกผู้รับเหมา สิ่งเหล่านี้อาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาที่จีนและญี่ปุ่นต้องเผชิญในระหว่างการลงทุนและทำงานร่วมกัน

6. อภิปรายผล

จากผลการศึกษาได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า แม้จีนและญี่ปุ่นจะมีอคติความขัดแย้งระหว่างกันในอดีต มีค่านิยมทางการเมืองที่แตกต่างกันและมีความแตกต่างเชิงยุทธศาสตร์ ทั้งในแง่ของเป้าหมายการพัฒนา โดยที่จีนเน้นภูมิเศรษฐศาสตร์ (Geo-economics) ส่วนญี่ปุ่นเน้นที่กลไก (Mercantilism) และทั้งสองประเทศนั้นในอดีตและปัจจุบันมีข้อขัดแย้งทางการเมือง เช่น ประเด็นเกาะเตี้ยหวู/เซนกากุ แต่การร่วมมือในประเทศที่สามเช่น ประเทศไทย กลับกลายเป็นพื้นที่กลางที่สามารถแปลงความแตกต่างเป็นความร่วมมือ โดยใช้ข้อได้เปรียบของแต่ละฝ่ายให้เกิดผลเชิงเสริม (Synergistic Effect) ทั้งในมิติเทคโนโลยี ทุน มาตรฐาน และการบริหารจัดการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Zheng (2019); Chen & Sun (2025) และ Xiong (2022) ที่กล่าวว่า การลงทุนในประเทศไทยตามแนวคิด TMC นั้นไม่ใช่เพียงการลงทุนทางเศรษฐกิจ แต่เป็นกลยุทธ์ทางภูมิรัฐศาสตร์และการพัฒนาแบบยั่งยืนที่มีเป้าหมายสร้างระบบความร่วมมือเชิงบูรณาการระหว่างประเทศที่สามารถสร้างประโยชน์ร่วมกันในระยะยาว ทั้งในด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี และสังคม

โดยที่แนวโน้มของการลงทุนในตลาดประเทศที่สามของจีนและญี่ปุ่นนั้น สามารถวิเคราะห์ผ่านพัฒนาการเชิงภูมิรัฐศาสตร์และเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พบว่าแนวโน้มของความร่วมมือระหว่างจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะในโครงการที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐาน เช่น รถไฟความเร็วสูง โครงการโลจิสติกส์ ท่าเรือ และพลังงานสะอาด ทั้งนี้ เนื่องจากประเทศไทยมีจุดแข็งด้านทำเลที่ตั้ง นโยบายส่งเสริมการลงทุน (BOI) และความพร้อมของเขตเศรษฐกิจพิเศษ (EEC) ซึ่งเอื้อต่อการดำเนินงานของบริษัทต่างชาติ ตามการศึกษาของ Krungsri Business Empowerment (2020) และ ณัฐชนนท์ ลิ้มบุญสืบสาย และ ธนิษฐา สุกกล้า (2564) แต่อย่างไรก็ตาม ผลกระทบของการร่วมมือลงทุนในประเทศที่สามของญี่ปุ่นและจีนนั้นยังคงมีอยู่ ผลกระทบในเชิงบวกคือ ประเทศไทยจะได้รับการลงทุนจำนวนมากจากทั้งสองประเทศซึ่งจะกระตุ้นการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น โดยเฉพาะการสร้างงาน การถ่ายทอดเทคโนโลยี และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานอย่างยั่งยืน ทั้งยังลดต้นทุนโลจิสติกส์และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันของภาคธุรกิจไทยในตลาดโลก นอกจากนี้ยังมีโอกาสในการพัฒนาเทคโนโลยีและทรัพยากรมนุษย์ในระยะยาว ดังที่ Xiong (2022) ได้อธิบายไว้ แต่ในทางกลับกัน อาจมีผลกระทบเชิงลบ เช่น ความเสี่ยงจากการพึ่งพาทุนต่างชาติ การจัดการทรัพยากรที่ไม่เหมาะสม การกระจุกตัวของพัฒนาในพื้นที่ยุทธศาสตร์ และความไม่สมดุลของผลประโยชน์ระหว่างนักลงทุนกับประชาชนท้องถิ่น รวมถึงความไม่แน่นอนด้านนโยบายภาครัฐที่อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Mathieu (2019) และ Takeuchi (2014)

ทั้งนี้ ความร่วมมือดังกล่าวส่งผลให้เกิดประโยชน์เชิงยุทธศาสตร์ กล่าวคือ การเป็นพื้นที่ความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม ทำให้ประเทศไทยมีสถานะทางยุทธศาสตร์ใหม่ในสมการความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ไม่ใช่เพียงประเทศผู้รับการลงทุนเท่านั้น แต่ยังสามารถเป็น “ผู้กำหนดทิศทาง” ของความร่วมมือดังกล่าวได้ หากสามารถออกแบบนโยบายสาธารณะที่เน้นประโยชน์ระยะยาว โปร่งใส และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ดังนั้น การร่วมลงทุนระหว่างจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทยจึงมิใช่เพียงความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ แต่ยังเป็นเวทีสำคัญของการสร้างดุลยภาพทางภูมิรัฐศาสตร์ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ซึ่งประเทศไทยควรใช้โอกาสนี้ในการเสริมสร้างบทบาทและอำนาจต่อรองในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศต่อไป

7. สรุปผลการศึกษา

ถึงแม้ว่าประเทศจีนและญี่ปุ่นจะมีความสัมพันธ์ระหว่างกันที่ซับซ้อนและมีปัญหาด้านปัจจัยต่าง ๆ ระหว่างกัน เช่น ปัจจัยด้านภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ด้านการเมือง จนส่งผลให้ทั้งสองประเทศไม่มีการลงทุนโดยตรงระหว่างกัน แต่เนื่องด้วยทั้งจีนและญี่ปุ่นนั้นเป็นประเทศที่เศรษฐกิจมีความเจริญเติบโตเป็นอย่างมาก ทำให้ทั้งสองประเทศต้องการขยายตลาดเศรษฐกิจและเสริมสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ จึงทำให้เกิดความร่วมมือในการลงทุนในตลาดประเทศที่สามขึ้นและเลือกประเทศไทยเป็นเป้าหมายในการลงทุนครั้งนี้ ทั้งนี้ ทั้งสองประเทศมีแนวทางการลงทุนที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน ญี่ปุ่นเน้นการลงทุนในภาคการผลิต อุตสาหกรรมยานยนต์และอิเล็กทรอนิกส์ โดยให้ความสำคัญกับมาตรฐานและคุณภาพ (Partnership for Quality Infrastructure: PQI) ขณะที่จีนให้ความสำคัญกับการลงทุนด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โครงการรถไฟความเร็วสูงและท่าเรือ โดยใช้ข้อได้เปรียบด้านต้นทุนและความรวดเร็วในการดำเนินงาน เน้นความร่วมมือและการลงทุนเพื่อให้สอดคล้องและเสริมกับนโยบายข้อริเริ่มหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (Belt and Road Initiative :BRI) โดยการลงทุนของญี่ปุ่นและจีนในประเทศไทยนั้นเป็นไปในรูปแบบของ Third-party Market Cooperation (TMC) อย่างชัดเจน คือ จีนเป็นผู้ริเริ่มภายใต้กรอบนโยบาย BRI เน้นเงินทุนมหาศาลและความรวดเร็ว ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับการลงทุนสามฝ่ายและเน้นมาตรฐานของการลงทุน โดยปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นจุดหมายของการลงทุนภายใต้กรอบ TMC ของจีนและญี่ปุ่นได้แก่ ท่าเลที่ตั้งเชิงยุทธศาสตร์ โครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการลงทุน และนโยบายส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐ

นอกจากนี้ สาเหตุที่ไทยเป็นประเทศเป้าหมายในการลงทุนมาจาก 1) ท่าเลที่ตั้งที่เป็นศูนย์กลางของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ 2) มีโครงสร้างพื้นฐานที่พัฒนาแล้ว และ 3) มีนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้จีนและญี่ปุ่นสามารถใช้ประโยชน์จากศักยภาพของไทยเพื่อขยายตลาดและเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ แต่อย่างไรก็ตาม การร่วมลงทุนในไทยยังมีความท้าทายหลายประการ เช่น ความไม่แน่นอนทางการเมืองและนโยบายของรัฐบาลไทย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อ การดำเนินโครงการต่าง ๆ แต่ทั้งนี้ ความร่วมมือระหว่างจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทยยังคงมีแนวโน้มที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในระยะยาว และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของไทยใน

ระดับภูมิภาคและระดับโลก โดยสรุปแล้ว การร่วมมือด้านการลงทุนระหว่างจีนและญี่ปุ่นในตลาดประเทศที่สามถือว่าเป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่สร้างผลประโยชน์ร่วมระหว่างทั้งสามฝ่ายทั้งจีน ญี่ปุ่น และไทย โดยใช้ศักยภาพของไทยเป็น “พื้นที่ปฏิบัติการ” (Implementation Platform) สำหรับการเสริมสร้างอิทธิพลและการพัฒนาเศรษฐกิจร่วมกันในระดับภูมิภาคและโลก แต่ทั้งนี้ ไทยควรใช้โอกาสนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพเชิงโครงสร้างและสร้างอำนาจต่อรองในระยะยาว ใช้โอกาสและความร่วมมือนี้เป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศภายใต้ “การชนะร่วมกัน” แบบ “Win-Win-Win Cooperation” และส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจของไทยทั้งในปัจจุบันและอนาคตอย่างยั่งยืน

8. ข้อเสนอแนะ

ความร่วมมือระหว่างจีนและญี่ปุ่นในตลาดประเทศที่สาม เช่น ในประเทศไทย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนานโยบายและกลยุทธ์การลงทุนร่วมระหว่างประเทศอื่น ๆ ที่มีเศรษฐกิจคล้ายคลึงกัน โดยการใช้โมเดลความร่วมมือแบบนี้ช่วยให้ประเทศที่ได้รับการลงทุนสามารถพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานได้อย่างรวดเร็วและยั่งยืน เช่น การพัฒนาโครงการรถไฟความเร็วสูงในไทยที่ช่วยเสริมศักยภาพด้านโลจิสติกส์และเศรษฐกิจในทางกลับกันประเทศไทยก็สามารถที่จะนำรูปแบบความร่วมมือในตลาดประเทศที่สามของเวียดนามและแคเมอรูนมาปรับประยุกต์ใช้กับความร่วมมือระหว่างจีนและญี่ปุ่นในไทยได้เช่นกัน

การศึกษานี้ยังสามารถใช้เป็นข้อมูลเชิงนโยบายสำหรับรัฐบาลและภาคเอกชนในการวางแผนรับมือกับความท้าทายที่อาจเกิดขึ้นจากการลงทุนระหว่างประเทศทั้งของจีนและญี่ปุ่น เช่น ปัญหาการจัดการทรัพยากร ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ระหว่างภาครัฐและเอกชน รวมถึงผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม การนำผลการศึกษาไปใช้สามารถช่วยให้ประเทศไทยพัฒนาการลงทุนในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากขึ้น โดยส่งเสริมให้ประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคนำโมเดลนี้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจของตนเอง

โดยข้อเสนอแนะเชิงนโยบายได้แก่ 1) จัดตั้ง “หน่วยงานกลางเพื่อความร่วมมือในตลาดประเทศที่สาม” เพื่อบริหารจัดการโครงการความร่วมมือร่วมทุนจากต่างประเทศ โดยเฉพาะโครงการที่มีหลายประเทศร่วมลงทุน เช่น จีน ญี่ปุ่น เกาหลี สิงคโปร์ และไทย เป็นต้น 2) พัฒนาแผนแม่บทการลงทุนร่วมข้ามชาติในระยะยาวให้มีความชัดเจนและมาตรฐานไปในทิศทางเดียวกันเพื่อไม่ให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการลงทุน 3) ปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบให้รองรับการลงทุนร่วมแบบหลายฝ่าย ไม่เอื้อต่อประเทศใดหรือฝ่ายใดมากเกินไป และ 4) เสริมสร้างกลไกมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ลงทุน สำหรับในภาคเอกชนนั้น คือ 1) ควรเสริมความร่วมมือระหว่างธุรกิจท้องถิ่นและบริษัทต่างชาติ รวมถึงการกระจายการลงทุนให้ครอบคลุมในหลายพื้นที่ 2) พัฒนาทักษะแรงงานแบบเฉพาะทางเพื่อรองรับเทคโนโลยีขั้นสูง และ 3) ส่งเสริมระบบการตรวจสอบภายในที่มีความโปร่งใส เป็นธรรมและกระบวนการแบบ ESG (Environmental, Social, Governance)

แม้การศึกษานี้จะไม่สามารถชี้ให้เห็นภาพรวมที่ชัดเจนเกี่ยวกับความร่วมมือระหว่างจีนและญี่ปุ่นในตลาดประเทศที่สามมากนัก แต่ได้ชี้ให้เห็นถึงแนวทางความร่วมมือและทิศทางการลงทุนร่วมกันของจีนและญี่ปุ่นในประเทศไทย และอย่างไรก็ตามผลการศึกษานี้ยังได้ชี้ให้เห็นถึงปัญหาบางประการที่ควรได้รับการศึกษา

เพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น เช่น การวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากรในพื้นที่ที่มีการลงทุนของทั้งจีนและญี่ปุ่น รวมถึงการศึกษาผลกระทบในระดับชุมชนและสังคมในประเทศที่รับการลงทุน ปัจจัยด้านภูมิรัฐศาสตร์และการแข่งขันเชิงอำนาจในพื้นที่ นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างโครงการลงทุนในประเทศที่ต่างกันเพื่อดูความแตกต่างในด้านการบริหารจัดการและผลกระทบในแต่ละบริบท และที่สำคัญคือ การมีองค์ประกอบจากข้อมูลเชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาวิจัยเพิ่มเติมในประเด็นเหล่านี้จะช่วยขยายขอบเขตความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบของการลงทุนในตลาดประเทศที่สามของจีนและญี่ปุ่นหรือประเทศอื่น ๆ และทำให้การวิจัยมีความครอบคลุม มีข้อมูลเชิงลึกและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

รายการอ้างอิง

- กรมการขนส่งทางราง. (2566). “สุรพงษ์” เผยโครงการรถไฟความเร็วสูง ไทย-จีน (กรุงเทพฯ-หนองคาย) ช่วง
ระยะที่ 1 กรุงเทพฯ-โคราช คาดเปิดใช้ปี 71 พร้อมเร่งดำเนินการ ช่วง เวียงจันทน์-หนองคาย และช่วง
ระยะที่ 2 โคราช-หนองคาย. <https://shorturl.at/1lnEq>
- กรมประชาสัมพันธ์. (2566). ที่ตั้งไทยทำเลทอง ข้อได้เปรียบที่จะช่วยพัฒนาเศรษฐกิจไทยไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง
และยั่งยืน. <https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/8/cid/31/iid/6432>
- กรมประชาสัมพันธ์. (2566). นายฯ กล่าวปาฐกถาพิเศษงานสัมมนา Thailand - Japan Investment
Forum ต่อนักธุรกิจญี่ปุ่นกว่า 500 คน ย้ำความพร้อมเปิดรับการลงทุนญี่ปุ่น.
<https://www.prd.go.th/th/content/category/detail/id/2526/iid/241229>
- กองความร่วมมือการลงทุนต่างประเทศ. (2566). *Annual foreign direct investment report*. Thailand
Board of Investment.
https://www.boi.go.th/upload/content/Report%202023%20Final_6639dcb141702.pdf
- จินตวัฒน์ ศิริรัตน์. (2560). ความร่วมมือพัฒนาระบบรางระหว่างไทย-ญี่ปุ่น: ผลประโยชน์และการแข่งขันเชิง
อำนาจ. *วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา (ฉบับพิเศษ)*, 237-255.
- ซินดนัย ธีระพันธุ์พิเชษฐ์. (2561). จีนกับการใช้เครื่องมือทางเศรษฐกิจในการเจรจาต่อรอง: ศึกษากรณีญี่ปุ่น
และไต้หวัน. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชุย อี้เหมิง. (2567). บทวิเคราะห์ : ทำไ้ความสัมพันธ์จีน-ไทยจึงใกล้ชิดกันยิ่งขึ้น?. CRI Online.
<https://thai.cri.cn/2024/08/29/ARTIysOU8B79h4L1YLyk2IRk240829.shtml>
- ณัฐชนนท์ ลิ้มบุญสืบสาย และ ธนิษฐา สุกกล้า. (2564). เมื่อปัจจัยทางภูมิศาสตร์เป็นทั้งโอกาสและความท้าทาย
ในการกำหนดนโยบายต่างประเทศ. *วิเทศปริทัศน์*, 6, 1-8.
- ตรรกวิทย์ มิ่งขวัญ. (2563). ญี่ปุ่นกับยุทธศาสตร์เพื่อเทคโนโลยีใหม่. รัฐสภา.
https://old.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=65200&filename=index
- ธนิษฐา สุกกล้า. (2566). การแข่งขันระหว่างมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชียตะวันออก: กรณีศึกษาภูมิภาคด้าน
พลังงานในอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง. International Studies Center (ISC).
<https://shorturl.at/tgPv0>
- ประชาชาติธุรกิจ. (2566). ญี่ปุ่นครองอันดับหนึ่งลงทุนในไทย 63 ราย เงินลงทุนกว่า 15,873 ล้านบาท.
<https://www.prachachat.net/economy/news-1326825>
- ผู้จัดการออนไลน์. (2567). *New China Insights: เมื่อทุนจีนทะลักไทย*. MGR Online.
<https://mgronline.com/china/detail/9670000072807>

- เพชรนิภา โดมินิค แลม. (2562). *คุ้มหรือไม่กับการเดินทางโครงการรถไฟความเร็วสูงไทย-จีนต่อไป?* สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (ทีดีอาร์ไอ). <https://tdri.or.th/2019/03/thailand-chinese-high-speed-railway/>
- มติชนออนไลน์. (2566, 17 กุมภาพันธ์). *ล่อง‘รถไฟความเร็วสูงไทย’ วงเงิน 2 ล้านล้าน มีกี่เส้นทาง สายไหนได้แน่เกิด*. https://www.matichon.co.th/economy/news_3828670
- รัฐบาลไทย. (2567). “พิมพ์ภัทรา” นำทัพ กระทรวงอุตสาหกรรม เยือนญี่ปุ่น กระชับความร่วมมือ METI แลกเปลี่ยนกรอบการทำงาน มุ่งพัฒนา 4 ประเด็นหลัก พร้อมถกองค์การพันธมิตร ชักจูงลงทุนอุตสาหกรรมฮาลาลในไทย. รัฐบาลไทย. <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/78747>
- สถาบันการขนส่ง. (2562). *ประเทศไทยกับการยุทธศาสตร์การพัฒนาเส้นทางสายใหม่ใหม่ (Thailand and the New Silk Road)*. <http://www.cuti.chula.ac.th/triresearch/saimainew/saimainew.html>
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2556). *การใช้ประโยชน์จากระบบรถไฟที่เชื่อมโยงประเทศเพื่อนบ้านเพื่อให้ไทยเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวของภูมิภาค*. <https://tdri.or.th/wp-content/uploads/2013/10/wb96.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2561). *ความร่วมมือในตลาดของประเทศที่สามระหว่างจีน-ญี่ปุ่นในโครงการระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกของประเทศไทย*. เอกสารประกอบการสัมมนาความร่วมมือไตรภาคี ไทย-จีน-ญี่ปุ่น ในพื้นที่ EEC วันที่ 31 พฤษภาคม 2561 (จัดโดยสกพอ. ร่วมกับสถานทูตจีนและญี่ปุ่น).
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2567). *ผลักดันการศึกษาไทยสู่การเป็น Soft Power ให้เทียบเท่าประเทศชั้นนำของโลก*. Starfish Labz. <https://shorturl.at/kDNPS>
- สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ นครโฮจิมินห์. (2560). *ธุรกิจโลจิสติกส์ของเวียดนาม*. กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ-DITP. https://www.ditp.go.th/contents_attach/644084/644084.pdf
- สำนักงานส่งเสริมการค้าในต่างประเทศ ณ เมืองชิงเต่า. (2567). *หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (BRI) กับการขนส่งสินค้าจากไทยมาจีน*. กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. <https://shorturl.at/9Z9HX>
- สำนักยุทธศาสตร์องค์กร. (2566). *สรุปภาพรวมการลงทุนของญี่ปุ่น ใน EEC (2561-2565)*. Eastern Economic Corridor (EEC). <https://www.eeco.or.th/th/filedownloads/4882/file-1c0012ca892897706b0c37d5a0bc0168.pdf>
- สุทิน สายสงวน. (2551). *ความสัมพันธ์ทางการค้าไทย-จีนและญี่ปุ่น*. *วารสารญี่ปุ่นศึกษา*, 25(1), 50-72.
- หงษ์ฟ้า ทรัพย์บุญเรือง และ จินตวัฒน์ ศิริรัตน์. (2563). *โครงการรถไฟความเร็วสูงไทย-จีน: โอกาสของการพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. *วารสารไทยคดีศึกษา*, 17(2), 51-80.
- Alonso-Trabanco, J. M. (2019). The Asian Infrastructure Investment Bank (AIIB): Financial Vector of China’s Geopolitical Interests? *Journal of Asia Pacific Studies*, 5(2), 125-142.

- Cao, L. (2024). The investment strategies of China and Japan in the ASEAN market under the RCEP framework. *China Market*, 1-4.
- Chen, Z. & Sun, S. (2025). China-Japan Third-Party Market Cooperation: Current Status, Challenges, and Strategies in the Context of Institutional Distance. *Country and area studies*, 9(3), 136-152. <https://www.hssonline.cn/en/article/110138816/>
- Ezra, F. V. (2019). *China and Japan: Facing History*. Harvard University Press.
- Hameiri, S., & Jones, L. (2025). Rethinking Sino-Japanese competition: The diffusion of economic statecraft. *East Asia*. <https://doi.org/10.1007/s10308-025-00724-5>
- Harwit, E. (2013). Chinese and Japanese investment in Southeast and South Asia: case studies of the electronics and automobile industries. *The Pacific Review*, 26(4), 361-383. <https://doi.org/10.1080/09512748.2013.788068>
- He, Q. (2020). *A comparative study of China and Japan establishing industrial parks in Thailand*. Yunnan University.
<https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbname=CMFD202301&filename=1020650853.nh>
- Himmer, M., & Rod, Z. (2022). Chinese debt trap diplomacy: reality or myth? *Journal of the Indian Ocean Region*, 18(3), 250–272. <https://doi.org/10.1080/19480881.2023.2195280>
- Ichikawa, N., Michael A. C., & Karen R. P. (1991). Japanese investment and influence in Thai development. *Technology in Society*, 13(4), 447-469. [https://doi.org/10.1016/0160-791X\(91\)90046-Y](https://doi.org/10.1016/0160-791X(91)90046-Y)
- Krungsri Business Empowerment. (2020). *โอกาสของประเทศไทย ในสายตานักลงทุนญี่ปุ่น*. Krungsri. <https://www.krungsri.com/th/business/other-services/empowerment/business-insights/knowledge-trend/opportunity-thailand-japanese-investors>
- Lan, P. & Thu, H. (2021). *ไฮฟองปรับปรุงระบบท่าเรือให้ทันสมัย*. VOWORLD: <https://vowworld.vn/th-TH/เศรษฐกิจ/ไฮฟองปรับปรุงระบบท่าเรือให้ทันสมัย-1055948.vov>
- Lin, C. (2023). Competition and differentiation: Japan's strategy for infrastructure investment in Southeast Asia. *Research Report on China's modern international relations*, (8), 21–38. https://www.iwep.org.cn/xscg/xscg_lwybg/202204/W020220415415217345508.pdf
- Lutfi, K. A. N. (2025). *Transition from passive to proactive diplomacy: Japan's strategic partnership with Africa*. Modern Diplomacy. <https://moderndiplomacy.eu/2025/03/10/transition-from-passive-to-proactive-diplomacy-japans-strategic-partnership-with-africa/>

- Mathieu, D. (2019). *Triple win? China and third-market cooperation*. Institut Montaigne.
<https://www.institutmontaigne.org/en/expressions/triple-win-china-and-third-market-cooperation>
- Shen, Z., Wang, G., Ali, A., Wei, X., Zang, X., & Ye, Y. (2025). Study on the cooperation model of infrastructure projects in the third-party market of the Belt and Road. *International Journal of Construction Management*, 25(13), 1609–1625.
<https://doi.org/10.1080/15623599.2025.2455992>
- Suvakunta, P. (2015). China’s Go-Out strategy: Chinese foreign direct investment in Thailand. *Thammasat Review*, 12(1), 116–146.
- Takeuchi, H. (2014). Sino-Japanese relations: power, interdependence, and domestic politics. *International Relations of the Asia-Pacific*, 14(1), 7–32.
<https://www.jstor.org/stable/26156004>
- Tarumi, H. (2022). Challenges and solutions in Japan–China economic relations in the post-COVID era. In H. Wang & L. Miao. (Eds.), *China and the world in a changing context* (pp. 125–134). Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-16-8086-1_16
- TNN. (2567, 25 เมษายน). เปิด 5 อันดับแรกต่างชาติลงทุนในไทย ไตรมาสแรกทะลุ 3.5 หมื่นล้าน. TNN.
<https://www.tnnthailand.com/news/wealth/165119/>
- Wang, L. (2022). China–Japan competition in infrastructure investment in Southeast Asia: A two-level analysis. *Asia Europe Journal*, 20(4), 507–525.
<https://doi.org/10.1007/s10308-022-00651-4>
- Wang, L. (2022). China–Japan infrastructure competition: A two-level analysis in Southeast Asia. *International Political Studies*, 3, 77–94.
<https://core.ac.uk/download/pdf/323959356.pdf>
- Wang, L. (2022). China–Japan competition in infrastructure investment in Southeast Asia: A two-level analysis. *Chinese Political Science Review*, 8(4), 527–552.
<https://doi.org/10.1007/s41111-022-00231-7>
- Wang, L. (2024). *The case of the Sino-Japanese third-party cooperation mechanism*. In S. Chen (Ed.), *Rising Models of Extra-Regional Engagement in Southeast Asia* (pp. 215–234). Springer. https://doi.org/10.1007/978-981-97-9148-4_10
- Wei, D., & Tang, Z. (2024). Analysis of Japan’s dual influence on Southeast Asian infrastructure diplomacy. *International Journal of Global Economics and*

- Management*, 3(1), 400-405. <https://doi.org/10.62051/IJGEM.v3n1.49>
- Xiao, X. (2018). *A comparative study of China and Japan's direct investment in Thailand*. Central China Normal University. CNKI.
<https://kns.cnki.net/KCMS/detail/detail.aspx?dbname=CMFD201901&filename=1018236962.nh>
- Xiong, L. (2022). *Third-party market cooperation under the "Belt and Road" initiative: reality and prospects*. People's Forum Network.
<http://www.rmlt.com.cn/2022/1208/661991.shtml>
- Xiong, W. (2022). Strategic value and practical pathways of third-party market cooperation. *China's Foreign Trade*, (9), 25–31.
- Yan, S. (2023). *Sino-French third-party market cooperation creates new win-win path*. China Daily.
<https://china.chinadaily.com.cn/a/202304/12/WS64361f40a3102ada8b237dfc.html>
- Yao, L. (2024). China-EU third-party market cooperation in africa under the BRI context. *Journal of China Foreign Affairs University*, (2), 59-74.
https://brgg.fudan.edu.cn/articleinfo_5650.html#:~:text=2024%E5%B9%B404%E6%9C%8818%E6%97%A5%C2%A0%C2%A0
- Zabella, A. A. (n.d.). Africa's engagement with China and Japan. United Nations ESCAP.
https://www.unescap.org/sites/default/d8files/event-documents/3-2_Zabella.pdf
- Zhang, M. (2024). Sino-Japanese third-party market cooperation: Asymmetries of economic diplomacy and politico-economic gaps. *Japanese Journal of Political Science*, 25(1), 1–20. <https://doi.org/10.1017/S1468109923000269>
- Zhang, M. (2025). *Rising models of extra-regional cooperation and challenges: The case of the Sino-Japanese third-party cooperation mechanism*. In H. Yamamoto & K. Liu (Eds.), *China-Japan-South Korea trilateral cooperation* (pp. 173–197). Springer.
https://doi.org/10.1007/978-981-97-9148-4_10
- Zhao, H. (2018). China-Japan competes for infrastructure investment in Southeast Asia: Geopolitical rivalry or healthy competition? *Journal of Contemporary China*, 28(118), 558-574. <https://doi.org/10.1080/10670564.2018.1557946>
- Zheng, D. (2019). *The significance, practice and prospects of third-party market cooperation in China*. People.cn. <http://world.people.com.cn/n1/2019/1125/c1002-31473705.html>
- Zheng, T. (2019). Third-party market cooperation: A new approach to international capacity cooperation. *International Trade Issues*, (5), 14-26.

Zhu, Y. (2020). Third-party market cooperation: Differences in understanding between China and Japan and its implications. In *China International Strategic Review 2020* (pp. 110–125). School of International Strategy, Peking University.